

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית פרשת

צו (זכור) תשב"ז (חלק ב')

זאת תורת העלה, היא העלה על מזקנה

• במדרש פליאה: שאלו תלמידיו אימתי בן דוד בא, אמר להם זאת תורת העלה • במדרש: לעתיד לבא עשו מתעטף בטלית כזקן, ובא ויושב לו אצל יעקב. ומשם יורידוהו לשאול • יש מהלומדים שהשטן לומד ביחד עמם • בישמח משה: בעת שמזמורין ומירות שבת, לא נמצא שם השטן שהוא היצר הרע • בדגל מחנה אפרים: אנשי שקר לובשים טלית בליל שבת, להראות עצמן כצדיקים. וזה גורם אריכות הגלות • זרע יעקב משורש הטוב, אף שנתפסו אחר הרשעים והצבועים, יהיה להם תקנה לעתיד לבא • ע"י עסק וקיום התורה מכניעים כוחות של עשו • בגמרא: הקנעת האומות ומפלתן, הוא סימן לזמן הגאולה • לבוא יענש השטן בהצלה של שוא מדה כנגד מדה שמפתה את הבריות בהצלות וגאולות שוא של רשעים • פתיחת הדלת בכוס של אליהו, להראות כי אליהו הנביא צריך לבוא קודם הגאולה, ולא ימנעו בגאולת שוא •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות להבנת הענין

שנת תשפ"ג לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושארית ישתאל לא יעשו ענין (נפח ג' ק"ה) וכבר נאמר ואל תשכן באהלך ענין (הרב א"ר).
צו מגדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | דורך קרעדיט קארד: 845-366-2793 #1700

לשון קדשו - קונטרס רסח (חלק ב) 17 מינוט מתוך 65 זייער קלאר ****

ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419

קול אוצר יהודא
227.2 → 3 → 16

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

לשון קדשו:
929-522-1515
דרוק 1 דערנאך 936 צו הערן די רעקארדינגס. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר דוד לייבוש גוטמאן הי"ו
לאירוסים בנו החתן יחיאל נ"י
עב"ג בת הר"ר פנחס זעליג פערלמוטער הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיוכו לרוות רב נחת וקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• יהם יעלו לזכרון •

הרה"ח המופלג, ירא ושלם, יומם ולילה שקד בתורה,
תפלתו בלב נשבר, עניו ושפל ברך בעל מדות ומאריך
אפים, דבק בצדיקי הדור, והתנהג כמוסר וחסידות
רבי חיים ישעי' אשר ז"ל
מענדלאוויטש ב"ר יוסף ז"ל
מחבר ספר יאשר בארץ
נפטר י"ג ניסן תשמ"ח

לע"נ הרבני החסיד
איש חיל ורב פעלים דורך צדקה וחסד
הרה"ח רבי יהודא ז"ל קארן
ב"ר אברהם יצחק ז"ל
תלמוד ותיק מרביה"ק זי"ע
נפטר ח' ניסן תשס"ג

הרבני החסיד המופלג, יראתו קודמת לחכמתו, לב טוב ובעל
מדות, דבוק בדרכי הצדיקים ובמסורת אבות, עשה תורתו
קבע ויגע בסוגיות הש"ס, ונפשו קשורה בתורת רביה"ק זי"ע
הרה"ח ר' ישראל ז"ל זילבערשטיין
בן הנה"צ ר' שמעון זצ"ל (דומ"ץ בק"ק פעסט)
נפטר י' ניסן תש"פ

KolSatmar.com

א

קושיות ודקדוקים בפרשת צו

וַיֹּדְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה 'לֵאמֹר', צו אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו 'לֵאמֹר' זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה הִיא הָעֵלָה עַל מוֹקֶדֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר.

ב

קושיא א

להבין כפל ויתור אומרו 'לֵאמֹר'

א) לכאורה ברור מען צו פֿאַרשטיין, קודם די צוויי לֵאמֹר'ס, ס'איז דאָך גענוג איין מאל.

וביותר יוקשה בכאן דאפילו חד לאמר מיותר, שהרי כבר נאמר כאן] צו אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו, פֿאַר זיי איז דאָך געווען די ציווי, [און] פֿאַר וועמען האָבן זיי געהאַט צו זאָגן [ווייטער]. ואם כדי שיצוה את ישראל שיכינו העולה ומכשיריה, ועצי המערכה, הרי בחד לאמר סגי. (דברי יואל).

ג

קושיא ב

להבין כפל ויתור לשון זאת תֹּרַת הָעֵלָה, היא הָעֵלָה

זאת תֹּרַת הָעֵלָה היא הָעֵלָה.

ב) [יש להבין מה משמענו בכפל ויתור לשון היא הָעֵלָה].

ד

די גמרא^א דְּרִשְׁנִיט פֿון דעם הֶלְכוֹת, [דיש כאן שלשה] מַעוּטִים, [ומזה למדו] וועלעכס [מהפסולים למזבח] אִם עֵלָה לֹא יֵרְדוּ, און וועלעכס נישט [אלא אפילו אם עלה יֵרְדוּ]. [אָבער] על כל פנים לְדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט [יש לבאר] וואָס איז דער טייטש.

ה

תקדמה לקושיא ג-ד

וכו ישוב קושיא ב - מהתנחומא

דער מדרש זאָגט אין מדרש תנחומא, צוויי שטיקלעך מדרש^ב.

ו

בתנחומא מביא כאן דשבועה שאין הקב"ה מקבל קרבנות אלא מבני ישראל, שהם בני האבות

איין מאל שטייט אין מדרש^ג, צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה, זה שאמר הכתוב מי בשחק יַעֲרֹךְ לֹה' יִדְמָה לֹה' בְּבָנֵי אֱלִים.

^א בגמרא זבחים (כו:): רבי יהודה אומר זאת, היא, הָעֵלָה, הרי אלו [שלשה] מיעוטים [פירש: זאת היא מיעוטא, זאת ולא אחרת. היא הוי מיעוטא. ה"א ד'ה'עולה הוי מיעוטא, כלומר העולה המיוחדת ולא כולן. ולפי שבא המקרא הזה ללמדנו על הפסולין למזבח שְׁעָלוּ, דלא ירדו, דילפינן מעולה על מוקדה על המזבח כָּל הַלֵּילָה, משעלה על מוקדה תהא שם כל הלילה (ולא יֵרְדוּ אף שפסולין), לפיכך מיעט לך בו ג' מיעוטים למעט בו ג' פסולין (הללו שצריכים לירד) פרט לְנִשְׁפָּךְ דָּמָה, וּלְשִׁנְשִׁחָה בְּלֵילָה, וְשִׁנְיָא דָּמָה חוץ לקלעים, (אבל שאר פסולין אם עלו לא ירדו).

^ב חדא כאן בסמוך, וחדא בקושיא ד.

^ג בתנחומא (סימן א): זאת תֹּרַת הָעֵלָה, זה שאמר הכתוב (תהלים פט, ו) פִּי מִי בִשְׁחָק יַעֲרֹךְ לֹה' יִדְמָה לֹה' בְּבָנֵי אֱלִים, אמר הקב"ה, אילו הייתי מבקש קרבן לא הייתי אומר למיכאל שהוא אצלי להקריב לי קרבן, וממי אני מבקש קרבן, מישראל. וכן הוא אומר בלחם הפנים (אמור כד, ח) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט יַעֲרֹכְנוּ, ואומר (מיכה ו, ז) הִיִּרְצָה ה' בְּאַלְפֵי אֱלִים. • בלעם הרשע הוא היה סגנון של אומות העולם, ועל ידי האומות הוא מדבר הדבר. הִיִּרְצָה ה' בְּאַלְפֵי אֱלִים בְּרַבּוּת נְחָלֵי שָׁמֶן, רוצה הוא מה שאתם מקריבין לו? לא לוג שמן אתם מקריבין לו? אנו מקריבין לו רִבֵּי רַבּוּת נחלי שמן. מה הקריב אברהם לפניו, לא אֶל אֶחָד? שנאמר (וירא כב, יג) וַיֵּשָׂא אֲבָרָהָם

דער בורא כל עולמים, בכני אלים, בכני אברהם יצחק ויעקב, זיי האבן די מתנה אז מ'קען ברענגען קרבנות. און קיינער [אנדערש] האט נישט די מתנה, די אומות העולם האבן נישט די מתנה.

זאגט ער, בלעם האט מקריב געווען [קרבנות, ואמר] את שבעת המזבחות ערכתי (כלק כג, ד), ער האט געזאגט איך האב מקריב געווען אזויפיל מזבחות וויפיל אלע אבות [אינאיינעם]. האט דער בורא כל עולמים געזאגט, און ער האט געמאכט די שבועה אז פון די אומות העולם קען מען נישט [מקבל זיין קרבנות].

ז

דאס אליין ברויך מען פארשטיין. [אבל לא נאריך בזה עתה].

ח

[על כל פנים] זאגט דער מדרש:

פי מי בשחק יצרף לה וגו' בכני אלים, בלעם האט געוואלט מקריב זיין קרבנות, ער האט מקריב געווען קרבנות [נגד מזבחות האבות]. האט אים דער בורא כל עולמים געזאגט: וואס קלערסטו, ווילסטו דין צוגלייכן צו אידן מיט קרבנות? שבועה שאיני

את עיני וירא ונהא איל אחר וגו', אם רוצה אנו מקריבין לו אלפי אלפים. ומה הקריב אברהם, לא בנו? אני אקריב לו בני ובתי, שנא' (מכה שם, ז) האתן בכורי פשעי זה בנו, פרי בטני חטאת נפשי זה בתו. ראה בלעם הרשע כמה היה ערום התחיל ואמר את שבעת המזבחות ערכתי, לא אמר שבע מזבחות, אלא 'המזבחות', אילו הן משנברא אדם הראשון עד עכשיו שבע מזבחות בנו, ואני מקריב שבע, כנגד שבעת וכו'. כיון שנגלה עליו הקב"ה, אמר לו, רשע מה אתה עושה, אמר לו את שבעת המזבחות ערכתי. למה היה אותו רשע דומה, לטבח שהיה מוכר בשוק והיתה חנותו מלאה בשר, ועבר הלוגסטים ומסתכל בבשר, ראה אותו טבח שהיה מסתכל בבשר, אמר לו מרי כבר שלחתי אפסונין לפית ביד העבד. כך בלעם אמר לו הקב"ה רשע מה אתה עושה בכאן, אמר לו את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח. אמר לו הקב"ה, הירצה ה' באלפי אילים, אמר לו האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי. אמר לו הקב"ה, רשע, אילו הייתי מבקש קרבן, הייתי אומר למיכאל ולגבריאל והיו מקריבין לפני, שנאמר פי מי בשחק יצרף לה' ידמה לה' בכני אלים, זה בלעם שביקש להדמות להקב"ה בכני אלים, בכני אברהם יצחק ויעקב שהן אילי העולם. אמר לו הקב"ה מה אתה מבקש להטעות את עצמך לפני, שאקבל קרבן מן האומות? אין אתה יכול, שבועה היא, מאת בני ישראל ברית עולם (אמור שם), תנאי הן שאיני מקבל קרבן אלא מישראל.

לכך נאמר צו את אהרן ואת בניו לאמור, והאומות אומרים מה הוא כך שישאל מקריבין ומקטירין, אמר להם הקב"ה זאת תורת העלה, ומי זאת עלה מן המדבר, ומשה עלה אל האלקים.

¹ עיין בזה בדברי יואל תרומה (עמוד רכ) דלכאורה צריך עיון להבין דברי המדרש, דהלא איתא בגמרא (חולין יג): איש איש (אמור כב, יח) לרבות עובדי כוכבים, שנודרים נדרים ונדרות כישראל. ואפילו מן המומרים שבעכו"ם מקבלים, כדאיתא בגמרא שם, שדרשו [אדם פי קריב] מכם ולא כולכם, להוציא את המומר, מכם, בכס חלקתי ולא בעכו"ם, עד כאן. ואם כן מה כוונת המדרש שבועה הוא שאיני מקבל קרבן אלא מישראל.

ועיין מה שתיירץ שם רבינו, כי הא דמרבין מדכתיב איש איש שבעכו"ם נודרים נדרים ונדרות כישראל, היינו שהם יתנו את הקרבנות לרשות הכהנים, ועל ידי שיצא הקרבן מרשות העכו"ם לרשות כהנים, נהפך מטומאה לקדושה והותר להקריבו, דוגמת מה שצוה ה' לקחת נדבה מן הערב רב לרשות משה ואהרן (כמבואר שם באורך). אמנם בלעם הרשע חפץ להקריב בעצמו קרבנותיו, וכל זמן שהם תחת ידו וברשותו, כח הטומאה שורה עליהם, ואין חפץ לה' בזבחי ובעולותיו, ולכן אמר לו הקב"ה שבועה שאיני מקבל קרבן אלא מישראל, כי אין כאשר העכו"ם מקריבים נדרים ונדרות הוא רק על ידי שיצאו מרשותם ונכנסו לרשות הכהנים.

ועוד יש לומר, דהא דאיתא בגמרא שמקבלין מן העכו"ם נדרים ונדרות, היינו אחר שנתקדש המזבח על ידי ישראל והקריבו עליו קרבנות, אבל לא התיר ה' לחנך מזבח ולקדשו בקרבנות עכו"ם. וכעין זה תירץ הגאון מהר"ש קלוגער (בכחמה שלמה על ש"ע או"ח סימן תרע) על קושיית הפני יהושע (שבת כא.) דמה היה צורך בנס חנוכה שנתרבה השמן שבפך והיה בו להדליק ח' ימים, והרי קיימא לן טומאה הותרה בציבור (פסחים עז.), והיו יכולים להדליק בשמן טמא. ותירץ כי בשעת חינוך בית המקדש לא הותרה טומאה, כי היסוד צריך להיות בטהרה. ועל כן כיון שבלעם הקים מזבח חדש והיה חפץ לחנוכו בקרבנותיו, אמר לו הקב"ה כי איני מקבל קרבנות אלא מישראל, כי לחינוך המזבח לא ירצה לפני ה' קרבן עכו"ם.

מִקְבֵּל קֶרְבָּנוֹת מִן הָעִכוּ"ם אֵלָא אַךְ מִיִּשְׂרָאֵל, ס'איז אַ שְׁבוּעָה, איך וועל נישט מִקְבֵּל זיין קיין קֶרְבָּנוֹת נאָר פֿון אַ איד, נאָר פֿון אידן^ה.

ט

ומסיים התנחומא דלכך נאמר צו אַתְּ אַהֲרֵן וְאַתְּ כִּנְיֵי לְאַמֵּר, והאומות אומרים מה הוא כך שישאל מקריבין ומקטירין, אמר להם הקב"ה וְאַתְּ תוֹרַת הָעֵלָה, וְכִי וְאַתְּ עֵלָה מִן הַמִּדְבָּר, וּמִשָּׁה עֵלָה אֶל הָאֱלֹקִים און פֿאַרוואָס, זאָגט ער [שנאמר] וְאַתְּ תוֹרַת הָעֵלָה, וְכִי וְאַתְּ עֵלָה מִן הַמִּדְבָּר (שיר השירים ג, ו), הוּא אומר זֶה מִשָּׁה, שנאמר וּמִשָּׁה עֵלָה אֶל הָאֱלֹקִים (יתרו יט, ג).

י

ומדבריו נראה שבא ליישב כפל ויתור לשון וְאַתְּ תוֹרַת הָעֵלָה, הִיא הָעֵלָה אַזוּי זאָגט דער מדרש, אַז דאָס איז דער תִּירוּץ [על יתור לשון 'הָעֵלָה'] (קושיא ב).

יא

קושיא ג

אבל דבריו סתומים וצריך ביאור להבין מה שדורש דלשון הָעֵלָה קאי על מה שנאמר וּמִשָּׁה עֵלָה אֶל הָאֱלֹקִים, וְכִי וְאַתְּ עֵלָה מִן הַמִּדְבָּר (ג) [אָבער דאָס] ברויך מען אויך פֿאַרשטיין, [וואָס ער זאָגט אַז] דער וְאַתְּ תוֹרַת הָעֵלָה, דאָס איז דער תִּירוּץ [על מה שהאומות אינם מקריבין, כי לשונו סתום ואינו מובן פירושו. וכן מה שדורש מהפסוק] וּמִשָּׁה עֵלָה אֶל הָאֱלֹקִים, [אַז] דער תִּירוּץ איז הִיא הָעֵלָה, [מִי וְאַתְּ] עֵלָה מִן הַמִּדְבָּר [צריך עוד ביאור להבין פירושו].

יב

המשך הקדמה לקושיא ד

ועוד דרשו בתנחומא, וְאַתְּ תוֹרַת הָעֵלָה, כל מי שהוא מְעַלָּה עֲצָמוֹ, סופו לִיָּד בִּישׁ, שנאמר הִיא הָעֵלָה עַל מִקְדָּה, ומסיים זו מלכות אדם שעליתה עצמה ונדיבות באש

[און] ווייטער אָביסל אין די וואָכעדיגע סדרה, אַהֲנִיצִיר, טאַקע אין מדרש תנחומא דאָ, איז דאָ נאָך אַ דבר אחר, אַן אַנדערער פֿשט.

^ה ועיין מה שביאר רבינו בזה בדברי יואל תרומה (עמוד רכ) דלכאורה צריך עיון להבין דברי המדרש, דהלא איתא בגמרא (חולין ג:) אִישׁ אִישׁ (אמור כב, יח) לרבות עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדרות כישראל, ואפילו מן המומרים שבעכו"ם מקבלים, כדאיתא בגמרא שם, שדרשו [אָדָם כִּי יִקְרִיב] מִקָּם ולא כולכם, להוציא את המומר, מִקָּם, בכס חלקתי ולא בעכו"ם, עד כאן. ואם כן מה כוונת המדרש שבועה הוא שאינו מקבל קרבן אלא מישראל. ותיריך שם רבינו, כי הא דמרבין מדכתיב אִישׁ אִישׁ שעכו"ם נודרים נדרים ונדרות כישראל, היינו שהם יתנו את הקרבנות לרשות הכהנים, ועל ידי שיצא הקרבן מרשות העכו"ם לרשות כהנים, נהפך מטומאה לקדושה והותר להקריבו, דוגמת מה שצוה ה' לקחת נדבה מן הערב רב לרשות משה ואהרן (כמבואר שם באורך). אמנם בלעם הרשע חפץ להקריב בעצמו קרבנותיו, וכל זמן שהם תחת ידו וברשותו, כח הטומאה שורה עליהם, ואין חפץ לה' בזבחי ובעולותיו, ולכן אמר לו הקב"ה שבועה שאינו מקבל קרבן אלא מישראל, כי אף כאשר העכו"ם מקריבים נדרים ונדרות הוא רק על ידי שיצאו מרשותם ונכנסו לרשות הכהנים. ועוד יש לומר, דהא דאיתא בגמרא שמקבלין מן העכו"ם נדרים ונדרות, היינו אחר שנתקדש המזבח על ידי ישראל והקריבו עליו קרבנות, אבל לא התיר ה' לחנך מזבח ולקדשו בקרבנות עכו"ם. וכעין זה תירץ הגאון מהר"ש קלוגער (בחקמת שלמה על שו"ע אורח סימן תרע) על קושיית הפני יהושע (שבת כא, א): דמה היה צורך בנס חנוכה שנתרבה השמן שבפך והיה בו להדליק ח' ימים, והרי קיימא לן טומאה הותרה בציבור (פסחים עז, א), והיו יכולים להדליק בשמן טמא. ותיריך כי בשעת חינוך בית המקדש לא הותרה טומאה, כי היסוד צריך להיות בטהרה. ועל כן כיון שבלעם הקים מזבח חדש והיה חפץ לחנוכו בקרבנותיו, אמר לו הקב"ה כי אינו מקבל קרבנות אלא מישראל, כי לחינוך המזבח לא ירצה לפני ה' קרבן עכו"ם.

^י בתנחומא (סימן ב): דבר אחר צו אַתְּ אַהֲרֵן, מה עסקו של אהרן כאן, ישראל מקריבין ואהרן נזכר, והכתוב אומר צו אַתְּ אַהֲרֵן, והרי כתיב (פנחס כח, ב) צו אַתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתְּ קִרְבְּנֵי לִחְמִי, וכאן הוא אומר צו אַתְּ אַהֲרֵן, וְאַתְּ תוֹרַת הָעֵלָה, אמר הקב"ה, כל מי שהוא מְעַלָּה עֲצָמוֹ, סופו לִיָּד בִּישׁ, שנאמר הִיא הָעֵלָה עַל מִקְדָּה.

צו את אהרן לאמר זאת תורת העלה, כל מי שעולה עצמו, ווער ס'ווערט גרויס, עולה עצמו ומתנשא, נופל לגיהנם.

פון די אומות, רעכנט ער אויס פסדר [כמה אומות שהעלו עצמם, ונפלו ונידונו באש].
און [ער] פירט אויס: היא העלה על מוקדה, זה אדם, ס'גייט ארויף אויף אדם'ן,
ער וועט ברענען אין גיהנם.

דכתיב - א פסוק אין עובדיה (א, יח) - והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית
עשו לקש [ונדלקו בהם] ואכלום [ולא יהיה שריד לבית עשו], ולא ישאר ממנו שריד ופליט,
ס'וועט נישט בלייבן קיין שריד ופליט פון עשו'ן. פי ה' דבר, דער אייבירשטער האט
געזאגט.

והיכן דבר, וואו האט ער דאס געזאגט, זאגט ער [שנאמר] היא העלה על מוקדה,
זה אדם שישורף באש, ס'גייט ארויף אויף אדם. דא [בפרשתן] שטייט עס.
אזוי זאגט דער מדרש תנחומא.

יג

קושיא ד

והוא פלא, שדורש כאן בפסוק זה שתי דרשות הפניות, דמתחילה
דורש לשון העלה על משה רבינו, ושוב דורש על מלכות אדם ועשו

(ד) ס'איז עפעס א פלא די צוויי שטיקלעך מדרש, [לפי מובן הפשוט] אזוי ווי ס'איז.
[אין] איין שטיקל גייט עס ארויף אויף משה רבינו'ן גאר.
און [אין] דאס צווייטע שטיקל גאר, [גייט עס ארויף] גאר אויף אדם'ן. אז דער בורא
כל עולמים האט געזאגט ולא יהיה שריד לבית עשו באשר דבר, האט ער נישט
געטראפן קיין אנדער פלאץ וואו דאס שטייט, נאר אז דא שטייט עס, היא העלה על
מוקדה, דאס מיינט מען אדם.
ס'איז עפעס צוויי דרשות [הרחוקים זה מזה] פרחק מזרח ממערב¹.

דור המבול על שאמרו מה שדי-כי נעבדנו (איוב כא, טו), לפיכך נדונו באש, שנאמר (שם ו, יז) בעת יזכרו
נצמתו בתומו וגו', וכתיב ויתרם אכלה אש (שם כב, כ). וכן הסדומים, וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש
(וירא יט, כד). פריעה אמר (שמות ה, ב) מי ה' אשר אשמע בקלו, ועילה את עצמו ואמר לי יארי ואני עשיתי
(יחזקאל כט, ג) לפיכך על מוקדה, שכן הוא אומר (תהלים יח, יג-יד) וירעם משמים ה' מגנה נגדו עקיו עברו בדרך
וגחלי אש, וכן הוא אומר (וארא ט, כד) ויהי בדרך ואש מתלקחת. ואף סנחריב עילה את עצמו, שנאמר (מלכים ב' יט,
כג) עליתי מרום הרים ירקותי לבנון, ומה היה לו, ביד מלאכים חרפת ה' (שם), מה היה לו, ויצא מלאך ה' ויך
במחנה אשור (שם, לה) הוא חרף על ידי מלאך לפיכך ויצא מלאך ויך, ומה עשה לו, ותחת כבודו יקר יקר כיקוד
אש (ישע' י, טו) וכו'. הדא הוא דכתיב היא העלה על מוקדה. וואף נבוכדנצר עילה את עצמו ואמר (ישע' יד, יד)
אעלה על במותי עב אדמה לעליון, אמר לו הקב"ה חייך וכו' למעלה אתה רוצה לעלות, וכן אמר לחנניה
וחביריו (דניאל ג, טו) ומן הוא אלקא די ישינבנכון מן ידי, ביתו שרפתי ועמו הגלתי ולא עמד עלי בביתו, ובביתי
הוא יכול לי. מה עשה, השליכן לכבשן האש. מה עשה הקב"ה, רמו לכבשן ונעשה פלגיא, ומי שראוי לישורף
לא נשרף, ומי שלא ראוי לישורף נשרף וכו'. ואף נבוכדנצר הרשע נשרף באש ונעשה אימת שירוף עליו וכו'.
לכן נאמר היא העלה על מוקדה.

היא העלה על מוקדה, זו מלכות אדם שעלתה עצמה, שנאמר (עובדי' א, ד) אם תגביה פנשר ואם בין
כוכבים וגו', ונדונית באש, שנאמר (דניאל ז, יא) חנה הוית עד די קטילת חיותא והוכד גשמה ויהיבת ליקדת אשא.
אמר הקב"ה (עובדי' שם, יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש [ונדלקו בהם] ואכלום ולא יהיה שריד
לבית עשו כי ה' דבר. ומה דבר, על ידי משה, שנאמר היא העלה על מוקדה. ואחר כך (שם, כא) ויעלו מושעים בהר
ציון לשפט את הר עשו וכו'. [נוסידם דברי התנחומא השייך עוד לכאן, מזכירו רבינו להלן בקושיא כב, והועתק בהערה יא].

¹ לשון הפסוק בתהלים (קג, יב).

יד

ואפשר לומר דדורש בן מן 'כפל' לשון העֲלָה, ולא מתיבה אחת. אבל גם לפי זה צריך ביאור מה שהתורה הסמיכה בפסוק אחד ב' הפכיות אלו זה עם זה, דמשמע שיש איזה שייכות מזה לזה

אָדער אפשר גאָר איז עס איינס [שהוא רק דרשה אחת מכל לשון שבפסוק, כי] זאת תִּזְרֹת העֲלָה גייט אַרויף אויף מִשֶּׁה רַבִּינוּ, און דער הִיא העֲלָה [על מִזְבֵּחַ] גייט שוין אַרויף אויף זיי, אויף אָדום.

[אמנם אף לפי זה] איז אויך שווער, אַז ס'איז איינס נעבן דאָס אַנדערע, אינאיינעם אין פֿסוק [וויכלול ביחד, הן על משה, והן על אדום].

טו

קושיא ה - מתוך הדרוש

[עוד שם במדרש תנחומא (סימן יד), דבר אחר צו אַת אֶהְיֶה, זה שאמר הכתוב (תהלים נא, ב) הִיטִיבָה בְּרִצּוֹנָה אֶת צִיּוֹן, ואחר כן (שם, כא) אַז תִּתְחַפֵּץ וְכָחִי צֶדֶק עוֹלָה וְכִלְיִל. כלומר אם אין ישראל מקריבין עולה לפני הקב"ה, אין ציון וירושלים נבנה, לפי שאינן נבנות אלא בזכות קרבן עולה שהיו ישראל מקריבים לפני הקב"ה. ומאי שנא קרבן עולה יותר מן הקרבנות כולו, מפני שנקרא וְכָחִי צֶדֶק, שנאמר אַז תִּתְחַפֵּץ וְכָחִי צֶדֶק עוֹלָה וְכִלְיִל וגו']

(ה) וכבר דקדקתי בליל שב"ק, דלכאורה ראייתו מן הפסוק הוא תמוה, דאדרבה מהפסוק משמע להיפוך, דמקודם יהא נבנה ירושלים, ורק אחר כך כתיב אַז תִּתְחַפֵּץ וְכָחִי צֶדֶק עוֹלָה וְכִלְיִל].

(הקושיא בדברי רבינו, באות רא-רב)

טז

קושיא ו

במדרש פליאה: אימתי בן דוד בא, אמר להם זאת תזרית העֲלָה, וצריך ביאור

דער טאַטע זכרוננו לברכה אין קדושת יום טוב (בפרשתן) ברענגט אַ מדרש [פליאה]¹, שְׁאֵלֵנוּ תַלְמִידֵינוּ אֶת רַבִּי יוֹסִי בֶן קִיסְמָא אֵימָתִי בֶן דּוֹד בָּא, אִמְרֵהּ לָהֶם זֹאת תִּזְרֹת העֲלָה.

(ה) [דאָס] דאַרף אויכעט פֿשט.

ז

קושיא כא - בפרשת זכור

במדרש על פרשת זכור: גִּעְרַת גּוֹיִם זֶה עֲמֶלְק, אֲבֹתָ רָשָׁע זֶה עֲשׂוֹ. אם יאמר לך אדם, יעקב הוא בכלל, אָמֹר לוֹ אֲבֹתָ רָשָׁעִים' אין כתיב כאן, אלא 'רָשָׁע'

נאך שטייט אין מדרש^ט, און ילקוט^ז, זכור את אֲשֶׁר עֲשָׂה לָךְ עֲמֶלְק, זה שאמר הכתוב (תהלים ט, ו) גִּעְרַת גּוֹיִם אֲבֹתָ רָשָׁע, שְׁמָם מַחִיתָ לְעוֹלָם וָעֶד.

גִּעְרַת גּוֹיִם זֶה עֲמֶלְק, שנאמר ראשית גוֹיִם' עֲמֶלְק.

אֲבֹתָ רָשָׁע, זה עֲשׂוֹ שנקרא 'רָשָׁע'.

יכול אף יעקב בן. זאגט ער, תלמוד לומר [אֲבֹתָ] רָשָׁע, לא כתיב 'רָשָׁעִים' אלא 'רָשָׁע'.

¹ והוא מובא בדמשק אליעזר (אות ב) בשם דרך ישרה (שער הקרבן, דף לט).

^ט בתנחומא כי תצא (סימן ט) ובפסיקתא דרב כהנא (ג, ה): זכור את אֲשֶׁר עֲשָׂה לָךְ וגו'. רבי לוי פתח, גִּעְרַת גּוֹיִם אֲבֹתָ רָשָׁע. גִּעְרַת גּוֹיִם זֶה עֲמֶלְק, דכתיב (בלק כד, כ) רִאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלְק. אֲבֹתָ רָשָׁע זֶה עֲשׂוֹ, דכתיב (מלאכי א, ד) וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רָשָׁעָה. אם יאמר לך אדם, יעקב הוא בכלל, אָמֹר לוֹ אֲבֹתָ רָשָׁעִים' אין כתיב כאן, אלא 'רָשָׁע'. שְׁמָם מַחִיתָ לְעוֹלָם וָעֶד, שנאמר תמחה את זכר [עמלק] וגו'.

^ז בילקוט שמעוני (כי תצא רמז תתקלח, ותהלים רמז תרגם). שהביא שם לשון התנחומא ופסיקתא הנזכר.

נא

וקשה האיד סלקא דעתך לומר דאף יעקב הוא בכלל, עד שהוצרך קרא למעוטי זה

כא) [והוא תמוה] וואָס עפעס [זאָל זיין אַ הוה אמינא] מ'זאָל עפעס קלערן גאָר חלילה [על יעקב כן]. וואו קומט יַעֲקֹב אינדערמיט.

ער דערציילט דאָ אַז מ'האָט מוחה געווען עַמְלִקִּין מיט עֲשׂוֹן, זאָל איך קלערן אַז יַעֲקֹב איז אויך אינדערמיט?
וואָס עפעס. ס'איז נישט צו פאַרשטיין.

נב

קושיא כב – כפרשת צו

איך האָב נישט אויסגעפירט פריער [דעם סוף פון] דעם מדרש [תנחומא (שבקושיא ד)], ווען כ'האָב אָנגעהויבן [בהצעת הקושיות] דאָ אין פרשת צו.

נג

בתנחומא דלעיל מסיים: לעתיד לבא עֲשׂו מְתַעֲטֵף בטליתו כִּזְקֹן, ובא ויושב לו אצל יעקב. ומשם יורדנו הקב"ה לְשֹׁאֵל, וישתתיר יעקב לבדו

דער מדרש זאָגט^א [לאחר שדורש בהפסוק] הִיא הָעֵלָה עַל מוֹקְדָה, וְלֹא יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֲשׂו פֶּאֶרְךָ דְּבָר, הָעֵלָה עַל מוֹקְדָה זֶה עֲשׂו.

פירט ער אויס: לעולם הבא^ב יבוא עֲשׂו ויתעטף כִּזְקֹן^ג, וְיֵשֵׁב אצל יַעֲקֹב, ער וועט זיך מְתַעֲטֵף זיין אַזוי ווי א זֶקֶן, און ער וועט זיצן נעבן יַעֲקֹב^ד.

האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט, אַם תַּעֲלֶה [פִּנְשֹׁר וְאִם בֵּין כּוֹכָבִים שִׁים קִנָּף, דו וועסט] אַרױפגיין בֵּין כּוֹכָבִים, כוכבים נקראו ישראל, מִשָּׁם אױרױךְ, פון דאָרט וועסטו אַוועק גיין, איך וועל דיך פון דאָרט אַוועקנעמען.

נד

ויש להבין הענין בזה, מה שאמרו שעשו יתעטף כזקן וישב אצל יעקב

כב) [ואינו מובן] וואָס עפעס ווי אַ זֶקֶן וועט ער זיך אַנידערזעצן, און זיך עפעס מְתַעֲטֵף זיין. [דמשמע הכוונה כי] ער וועט זיך אַנטון אַ טְלִית^ה, און זיך זעצן אַזוי ווי אַ זֶקֶן.

ס'איז אינגאנצן נישט צו פאַרשטיין [מדוע יעשה עֲשׂו ככה להעמיד פני צדיק, וכי סבור הוא שיוכל לרמות בכך, והלא ודאי זדון לבו גלוי, ומה יועיל לו ערמומיותו וצביעותו. (מדברי יואל)].

^א בתנחומא (סימן ב) [תחלת לשונו מובא לעיל בהערה ו, ולאחר זה איתא שם]: 'ולעולם הבא' כשהקב"ה נפרע מעשו, מה עֲשׂו עושה, מְתַעֲטֵף בטליתו כִּזְקֹן, ובא ויושב לו אצל יעקב. מנין, שכן כתיב (עובדיה א, ד) [אם תגביה פִּנְשֹׁר וְאִם בֵּין כּוֹכָבִים שִׁים קִנָּף [מִשָּׁם אױרױךְ גַּם ה'], ואין כוכבים אלא ישראל, שנאמר (לך טו, ה) הִבֵּט נָא הַשְּׁמַיְמָה [וספר הכוכבים] וגו', וכתיב (שם) כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ. ומה יעקב אומר לו, אחי, אתה לא תהא אחי כיוצא בי, שנאמר (הושע יג, יד) אֲהִי דְבָרֶיךָ מִן אֲהִי קִטְבֶּךָ שְׂאֹל נחם יִסְתֵּר מַעְיָן, אֲהִי דְבָרֶיךָ מִן גִּזְרוֹת שְׁהִיית גִּזּוֹר עֲלִי, דו פרצופים היית גזר עלי שאעבוד עבודה זרה, ואילו הייתי עושה, הייתי חייב מיתה בידי שמים ואם לא אני עובד אותה, אתה הורג אותי, לפיכך אֲהִי דְבָרֶיךָ מִן אֲהִי קִטְבֶּךָ שְׂאֹל (הושע יג, יד) וכו'. כיון שעשו יורד לְשֹׁאֵל, ישתתיר יעקב לבדו, שנאמר וכו'. וישראל על שעשו עצמם נבזים ושפלים, שנאמר (מלאכי ב, ט) וְגַם אֲנִי נִתְּמִי אֶתְכֶם נְבוֹזִים וּשְׁפִלִים, מתנחמים ונגאליים באש, שנאמר (זכריה ב, ט) וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמָר ה' חֹמַת אֵשׁ סָבִיב. כיון שֶׁעֲשׂו מִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, הִקְבִּ"ה וישראל משתיירין, שנאמר (שיר השירים ו, ט) אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי, וכן הוא אומר (ברכה לג, יב) ה' בְּדָד יִנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נִכְר.

^ב היינו לעתיד לבא.^ג היינו תלמיד חכם.^ד וכמובא להלן (באות קנד) בשם הדגל מחנה אפרים, שהעתיק דברי המדרש כן, דלעתיד יתעטף עֲשׂו בציצית.

קנג

ישוב הקושיות בפרשת צו

[ונעתה נבאר] די מדרשים וואָס איך האָב געזאָגט פון פרשת צו.

[ונתחיל בביאור התנחומא] זאת תורת העלה, לעתיד יתעטף עשו [כזקן].

קנר

ישוב קושיא כב

בדגל מחנה אפרים מביא מדרש, כי לעתיד יתעטף עשו בציצית וישיב בין הצדיקים, והקב"ה מושכו משם. וכנראה שכוונתו לדברי התנחומא שבפרשתו, כי לעולם הבא יתעטף עשו כוון וישיב אצל יעקב

ס'איז אַ פֿלאַ. אין דגל [מחנה אפרים] אין פרשת וישלח^{טו}, ברענגט ער א מדרש.

- זעט אויס ס'איז 'דער' מדרש (שבקושיא כב), נאָר מיט אַ שטיקל שנוי לָשון. 'דער' מדרש ברענגט ער.

איתא [במדרש] - אויף [דעם פסוק] הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו [זאָגט עס דער דגל] -

ברענגט ער ס'איז דאָ אַ מדרש, אַז לעתיד יתעטף עשו בציצית וישיב בין הצדיקים, והקדוש ברוך הוא מושכו משם.

קנה

דאָס איז 'דער' מדרש דאָ אין פרשת צו זעט מען, דאָס איז 'דעס' לשון וואָס איך

האָב פריער [בקושיא כב] נאָכגעזאָגט פונעם מדרש [בפסוק] הִיא הָעֵלָה עַל מוֹקְדָהּ, אַז ער וועט זיך מַתְעַטֵּף זֵינן פֿזָקן, אַזוי ווי "זָקן".

קנו

- ער הייסט דאָך [טאקע אזוי], ער איז דאָך לעולם טאקע [דער] מֶלֶךְ זָקָן וְכִסִּיל^{טו}.

נאָר ער מיינט דאָך דאָ [במה שאמר שמתעטף 'פֿזָקן'] מיט עֲטִיפָה בְּצִיצִית [להראות עצמו

כמו הצדיק שהוא זָקָן שקנה חכמה]. -

קנו

ומוסיף שם הדגל, כי גם בזמן הזה הוא כן, שנתרבה השקר בעולם, ויש שרואין שהצדיקים מלוכשים בגדי לבנים בשבת ולובשים טלית בערב שבת במנחה, ואומרים היות אהיה כמותו. וזה שקשה מכולן, שזה גורם אריכות הגלות, שהם נקראים עָרֵב רַב, שהם מעורבים בישראל וקשה להפרידן

[און] דער דגל זאָגט [ווייטער], סאיז פֿעֹלֶם הַזֶּה - זאָגט ער - איז אויך דאָ אַזא מין.

^{טו} בדגל מחנה אפרים (פרשת וישלח): הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו. יש לומר על דרך דאיתא במדרש, לעתיד יתעטף עשו בציצית וישיב בין הצדיקים, והקב"ה מושכו משם וכו', עיין שם. ○ ויש לומר שזה הוא מצוי גם כן 'צא לעולם הזה' בעוה"ר, שנתרבה השקר בעולם, וכל אחד רוצה להעלות במעלות שלומי אמוני ישראל, ורואה שהם מלוכשים בְּגָדֵי לְבָנִים בשבת ולובשים טלית בערב שבת במנחה, ואומר היות אהיה כמותו. ○ וזה שקשה מכולן, שזה גורם אריכות הגלות, שהם נקראים עָרֵב רַב, שהם מעורבים בישראל וקשה להפרידן, כמשל החֲשָׁה, הַמּוֹיָן וְהַתֵּבֶן שבו שאינו דבוק כל כך להחטא, הוא מתפורר בקל, אבל הַפְּסוּלִת שִׁבְחָתָה [עצמה] מתדבק בהחטא, וקשה להפרידה. ○ וזה יש לומר שמרומז הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי, היינו שהוא מעורב ומתדבק בִּי, מִיַּד עֵשָׂו, ואף על פי כן הוא עֵשָׂו, וק"ל.

^{טו} כמו שכתוב בקהלת (ד, יג-יד) טוב יָלֵד מִסֶּכֶן וְחָכֵם, מִמֶּלֶךְ זָקָן וְכִסִּיל אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזְהָר עוֹד. פֿי מִבֵּית הַסּוּרִים יֵצֵא לֵמֶלֶךְ, פֿי גַם בְּמַלְכוּתוֹ נוֹלֵד רֶשֶׁת. וכדמפרש בקהלת רבה שם: טוב יָלֵד מִסֶּכֶן וְחָכֵם, זה יצר טוב. ולמה נקרא שמו יָלֵד, כי אין מזדווג לאדם אלא מבין י"ג שנה ולמעלה. ולמה נקרא שמו מִסֶּכֶן, שאין הכל שומעין לו. ולמה נקרא שמו חָכֵם, שהוא מלמד את הבריות לדרך ישרה. ○ מִמֶּלֶךְ זָקָן וְכִסִּיל, זה יצר הרע. ולמה קורא אותו מֶלֶךְ, שהכל שומעין לו. ולמה קורא אותו זָקָן, שהוא מזדווג לו מילדותו ועד זקנתו, ולמה קורא אותו כִּסִּיל, שהוא מלמד לאדם לדרך רעה. ○ אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזְהָר עוֹד, שאינו יודע כמה צער וכמה יסורים באין עליו, והוא אינו נזהר מהם. ○ פֿי מִבֵּית הַסּוּרִים יֵצֵא לֵמֶלֶךְ, דהוא מְכַשֵּׁשׁ לְבָרִיאָתָה כִּמֶּן בִּינֵי סְרָאָתָה [פירש במתנות כהונה: בא על הבריות בלט ובנחת, כזה שבא מן הקוצים]. פֿי גַם בְּמַלְכוּתוֹ נוֹלֵד רֶשֶׁת, במלכות יצר טוב נולד רשתות של יצר הרע. [ונביאן זה בשינוי לשון, בילקוט שמעוני קהלת (רמז תתקעא)].

" פירוש: בזמן הזה, ולא רק לעתיד.

א פלא, זאָגט דער דגל, ס'איז דאָ אַזעלעכע וואָס זענען, זיי גייען אין ציצית, אין טליתים פרייטאָג-צו-נאָכטס, אזוי ווי דער דָרף הַצִּדִּיקִים^י. און צום סוף איז ער [בחינת] עשׂו.

און דער סוף וועט זיין [כי לעתיד] הקדוש ברוך הוא מוֹשֶׁכּוּ [משם], אזוי זאָגט ער.

קנח

[ובזה מפרש שם את הפסוק] הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו, ער שטעלט זיך אָהער פֿאַר אָחִי, און דערווייל איז ער גאָר עשׂו. אזוי זאָגט דער דגל.

קנט

אלא שבמדרש עצמו נאמר בן רק על לעתיד, וכלשונו לעולם הבא

נאָר אין מדרש [אליין] איז אַ חידוש, ס'איז נאָכנישט פֿאַרענטפערט [דברי המדרש בדבריו, שהרי המדרש] ער זאָגט [עס] אויף לעתיד^ט, לעולם הבא^כ. [ואז לא יהיה שייך עוד לרמות בכך].

קס

ונראה כוונת הדגל בזה, כי אותן הצבועים שעושין בן בזמן הזה, הם שינסו לעשות בן לעתיד, וכדברי המדרש [נאָר] ס'קען זיין, אַז די וואָס זיי טוען אַזוי [בזמן הזה], 'די' וועלן דעמאָלטס [לעתיד] אויך זיין [אזוי בתחילה, ווייל] זיי זענען שוין אַריינגעוואוינט אין טעות.

קסא

ביאור מה שעתיד שרו של אדום לַמְעוֹת

והוא כעין מה שביארתי כמה שאמרו בגמרא, ומזכירין זאת בזמירות לסעודה שלישית, כי ג' מעות עתיד שרו של רומי למעות בענין עיר מקלט כשיבחרו לבצרה לעתיד לבוא, ויחשוב להנצל בכך. והקשה הישגח משה, רביון שמוכירין ומפרסמין זאת בכל סעודה ג', אם כן גם השמן יודע מזה, והאך אפשר עוד שיטעה בזה [והוא כעין וואָס] דאָס האָב איך שוין געזאָגט אויך אַסאך מאל^{כא}, [בענין] פֿאַרוואָס מ'דארף האָבן די עַרִי מְקַלֵּט [לעתיד לבא^{כב}, ובענין] וואָס מ'זאָגט 'דאָ' [בסעודה שלישית^{כג},

^י על פי המבואר בשער הכוונות ובסידור האר"י [בכוונת בקבלת שבת] וציינן שם מקור לזה בגמרא שבת (כה. וקט.). ועיין בדברי תורה (מונקאטש, ח"א סימן נט) שהאריך בענין זה, ושיש מקור לזה גם ברמב"ם (שבת ב. ב.) וכתב שכן היה המנהג אצל רוב מרבתינו הק' וכל צדיקי גאליציאן שהתעטפו בטלית גדול בקבלת שבת ותפלת ערבית דליל שבת, אבל אין זה לכל, רק ליחידים סגולה ומקובלים, עיי"ש. ועיין בספר הדרת קודש (תולדות הרה"ק מנאסיר) שסיפר הרה"ק מנאסיר כי הרב הקדוש מצאנו ז"ל שאל פעם אחת את חתנו הקדוש רבי ר' מאטעלע (מהורונסטייפל) ז"ל מדוע אינו לובש טלית בליל שבת קודש לקבלת שבת וקידוש כמנהג צדיקי זמננו, והשיב לו שראה בספרים הקדושים שמי שאין בכוחו ואינו יכול לתקן נפשות ישראל לא ילבוש טלית לקבלת שבת, על כן גם הוא אינו לובש, והשיב לו בעל דברי חיים זי"ע שמי שתיקן את נפשו רשאי וצריך ללבוש. [ועי"ע בזה בהגהות זכרון מנחם על ליקוטי מהרי"ח (ח"א הל' ציצית אות כג)].

^ט כלשון הדגל בשם המדרש.

^כ כלשון התנחומא עצמו (המובא לעיל בהערה יא).

^{כא} בדרשה ב' דראש השנה תשט"ו (נדרס בדברי יואל לר"ה אות פו, ד"ה ונבא לבאר), ובמסיבת כ"א כסלו תשי"ט (לשון קדשו קכח, אות מח-ט), ובדברי יואל אחרי (עמוד סח-צא). ועיין שם באורך כל ענין זה.

^{כב} דבענין דלהלן מתרין רבינו במסיבת כ"א כסלו תשי"ט (שם, אות סב, ועיי"ש הקושיא באורך באות כה-לב), מה שנאמר בקרא דלעתיד יוסיפו עוד ג' ערי מקלט. דלכאורה למה יהא צריכין עוד לזה, ומתוך כי כל חיילות ואנשי של הס"מ גם כן יברחו עמו לעתיד לעיר מקלט, בחושבם להנצל בכך, ולכן יצטרכו לזה הרבה ערי מקלט, כי רבים הם חיילותיו בעוה"ר.

^{כג} בזמירות לסעודה שלישית (כמנהגינו, והרבה מזמירין זאת בסעודת שחרית בשבת): כבאו מאדום חמוץ בגדים, זָבַח לו

ומקורו ממה שאמרו בגמרא^כ **אִז ג' טעותים וועט זיך טועה זיין דער שר של אָדום, דער שר של עֶשָׂו וועט זיך טועה זיין דריי טעותים,** [כשיכרח לעיר כְּבָרָה כדי להציל עצמו כדין עַרְי מְקַלֵּט].

פרעגט דער ישמח משה^{כז} [והלל] **מ'זאָגט דאָס יעדן שלש-סעודות^{כח}, ראָותוּ פֿי כֵּן אָדומי העוֹצֵר יִחְשֹׁב לוֹ בְּכָבְרָה תְּקַלֵּט כְּבָבָר, מ'זאָגט דאָס יעדן שלש-סעודות, נו און ער הערט** [כסדר ווי מ'זאָגט דאָס] **און ער וועט [זיך] נאָך אַלץ טועה זיין?**
וויאָזוי קען ער זיך [נאָך] טועה זיין.

קסב

והישמח משה כתב דמזה מוכרח שאין השמן נמצא שם בעת הומירות דסעודה שלישית

זאָגט ער [בישמח משה], ס'מוז זיין [אז] ביי שלש-סעודות איז דער שְׁטֵן נישטאָ, אָזוי זאָגט ער מוז זיין.

קסג

והדברים ראויים למו שאומרים, דאצלו לא היה נמצא השמן. אבל אחתי קשה דמי ויכל להתפאר בוה, ובודאי יש אנשים כאלו שהשמן הוא אצלם גם אז, ואם כן הוא כבר יודע מכל זה, והאיד טועה עוד בדבר

נאָר דער אָמַת הָאָט ער אָדאי [געזען ברוח קדשו], **ביי אים** [אצל הישמח משה] **איז אָדאי נישט געווען דער שְׁטֵן ביי שלש סעודות.**

נאָר בעונינו הרבים מ'קאָן זיך דאָס נישט באַרימען אין ערגעץ. [ואם כן הוא יכול לשמוע זאת בסעודה ג', מאנשים כאלו דשפיר הוא מצוי שם אצלם].

בְּכָבְרָה וְטָבַח לוֹ בְּבוּגְדִים, וְיָז נֶצֶחַם מְלִבּוּשֵׁי לְהָאָדִים וכו'. ראָותוּ פֿי כֵּן אָדומי העוֹצֵר, יִחְשֹׁב לוֹ בְּכָבְרָה תְּקַלֵּט כְּבָבָר, וּמִלֵּאָךְ קָאָדָם בְּתוֹכָהּ יִנָּצֵר, וּמִיָּד כְּשׁוּגָג בְּמִקְלָט יַעֲצֹר, אָהָב אֶת ה' כָּל חֲסִידֵי אֱמוּנִים נוֹצֵר.

^{כז} **בישמח משה פירש** זאת הברכה [בפסוק תורה צוה לנו משה]: **ומן האמור פירשתי בזמירות של שבת קודש - כאשר קבלה בידינו שהזמירות שנתפשוטו בישראל נאמרו ברוח הקודש, - ראָותוּ פֿי כֵּן אָדומי העוֹצֵר יִחְשֹׁב לוֹ בְּכָבְרָה וגו', אָהָב אֶת ה' כָּל חֲסִידֵי אֱמוּנִים נוֹצֵר.** והוא מוסיף על מאמר חז"ל [מכות יב.] **ג' טעיות עתיד שרו של אדם לטעות כו'.** אבל יש להבין לענין מה יסדו זה בזמירות. וגם מה ענין הסמיכות לזה אָהָב אֶת ה' וכו'.

והנראה לי, כי יש להבין מאחר שאנו מזמרים זה מדי שבת בשבתו, והשטן הוא יצר הרע עומד ושומעו, באיזה אופן יתקיים מאמר חז"ל שעתיד הוא לטעות. ועל כרחק צריך לומר על דרך שכתב הגאון [מורה יעקב, אביו של הגאון מורה העשיל מקראקא] כי בשעת מתן תורה היה סיבה לשלחו לכל יהא שם, ולבעבור זה לא נשנה לא דגיד הנשה [עיי"ש בזה לעיל מיניה]. כמו כן אני אומר, כי בעת שישאל מזמרים יִחְשֹׁב לוֹ בְּכָבְרָה כו', הנה סיבה מאת השי"ת לְשַׁלַּח אֶת הַשָּׁטָן הַיָּצֵר הָרַע, לבל ישמע זאת, למען יתקיים מאמרם ז"ל כי עתיד לטעות.

וידוע מה שפירש מהר"ש אלגאזי מקרא שכתב (משל ד, כג) **מִכָּל מִשְׁמֵר נָצַר לְבָבָךְ פִּי מִמֶּנּוּ תוֹצְאוֹת חַיִּים.** ענינו מכל מאסר של יצר הרע נצור לבך, שלא תהא הלב במאסר יצר הרע, כי ממנו מהלב תוצאות חיים, פירוש אהבה ויראה ודבקות בה' מקור החיים, וכמו שפירש החובת הלבבות מים עֲמֻקִּים עֵצָה בְּלֵב אִישׁ וגו' (משל כ, ה). וזה שיסדו בזמירות מאמר חז"ל ראָותוּ פֿי כֵּן אָדומי העוֹצֵר יִחְשֹׁב לוֹ בְּכָבְרָה וכו', ובודאי בשעה שמזמרים אותו, סיבה מאת השם לשלוח את השטן הוא היצר הרע, וכיון שהוא איננו אז באותו שעה, הנה העת והעונה אָהָב אֶת ה' כָּל חֲסִידֵי, כי הוסר המונע והמעכב כי אֱמוּנִים נוֹצֵר, כלומר מה שישאל מאמינים, נוצר ה' שיתקיים מאמר חז"ל, והיינו על כרחק בשלוח את היצר הרע באותו שעה, לכן עתה אהבו ה' כאמור, וזה שיסדו אותו בזמירות והבין, וזה ענין נפלא בס"ד.

^{כח} **פירוש:** בסעודה השלישית. ובלשון אידיש נקרא שלש סעודות.

ועיין בזה בספה"ק דברי אמת להרה"ק מלובלין (פרשת בלק, ד"ה וירד מעיבק) וז"ל: **הנה אמרו רז"ל (שבת קיח.) המקיים שלש סעודות בשבת ניצל משלש פורעניות, מחבלי משיח, וממלחמות גוג ומגוג, ומדינה של גיהנם. והנה שמעתי מפני מה קוראים לסעודה שלישית 'שלש סעודות', שזה הוא מקיים כל הסעודות.** כי [בסעודות] הראשונות גם הוא רעב, ויש לו הנאה, הגם שהוא מצוה וְקִרְאָתָּהּ לְשִׁבְתָּ עֲנָג (ישעי נח, ג). אך סעודה זו ודאי מגלה שלשם שמים [כוונתו], כי אינו תאב, תאב מלוקם הכל, שאם לא היה תאב אפילו בראשונות, אף על פי כן היה מקיים. על כן נקרא שלש סעודות. ופשוט ויש לומר עוד, כי אין מצוה נקראת אלא על מי שגמרה.

קסד

ועוד קשה לי, דהלא מבואר זאת בגמרא ערוכה, והרבה מהלומדים שלא לשמה נמצא עמהם השטן גם בעת לימודם, והאיך אפשר שלא ידע השטן מכל זה

נאָר עקסטערדעם פאַרשטיי איך נישט וויאַזוי ס'איז פאַרענטפערט [במה שכותב דהשטן אינו מצוי שם בסעודה ג].

[דהלא] ס'איז דאָך אַ גמרא, א גמרא אין מלקות^{יב}.

נו ס'איז דאָך דאָ רחמנא ליעלן, ס'איז פאַרהאַנדן די וואָס זענען לומדים תורה שלא לשמה, [שיש ביניהם גם כאלו] וואָס זיי לערנען מיטן שטן צוזאַמען, [ואם כן גם הוא לומד גמרא זו, ויודע ממה שאמרו שעתיד לטעות בזה].

ער ווייסט דען נישט פון די גמרא?

ס'איז דאָך אַ פּלאַ.

קסה

ולוה ביאיתי כי הענין הוא בדרך עונש של מדה כנגד מדה, דכשם שהשטן מתעה בזמן הזה את האנשים אף בדברים ברורים וידועים, לחשוב על עבירות שהוא מצות, ועל הצלות שוא של הרשעים שהם באמת מויקים מתעה לחשוב עליהם כאילו הם מצילים, על כן בזה יהיה עונשו לעתיד לבוא שגם הוא ישעה בענין הצלתו, ואף שהוא יודע מזה מקודם

נאָר וואָס דען, האָב איך געזאָגט.

קאָן זיין, [ווייל] יעדע זאָך איז מדה כנגד מדה.

[ולכן] לעתיד, וועט דער בורא כל עולמים וועלן מעניש זיין דעם שטן [לפי מדתו].

ער' האָט דאָך פארפאַפט מיט פאלטשע הצלות, אינגערעדט [בני אדם לחשוב שיש הצלות דורך רשעים, פאלטשע הצלות^{יב}].

איז מדה כנגד מדה, [אפילו] ער מעג וויסן [דערפון], וועט ער זיך אויך פאַפן [בענין הצלתו], אף שהוא נגד גמרא מפורשת, כי גם את בני אדם היה מפתה לסמות עיניהם אף נגד דברים המפורשים בפסוקים ובדברי חז"ל^{יב}.

קסו

והוא בדרך סגולה מן השמים, וכעין מה שביאיתי כמה שכתבו התוספות בשם הירושלמי דהשטן מתבהל בכל ראש השנה בשעת תקיעת שופר. ואף שכמה פעמים התוקע הוא איש פשוט, ואין הסבר שיתבהל לחשוב שהוא התקיעה דלעתיד, אבל כך הוא סגולה המצוה שיתבהל וישעה בכך, אף שאין הסבר ברר

מ'טרעפט אַסאַך זאַכן [כעין זה]. איך וויל נישט איבער'תזרין.

איך האָב שוין אַסאַך מאָל געזאָגט^{יב} ביי תקיעת שופר [בעל ענין המבואר בתוספות [ראש השנה טז]. בשם הירושלמי, דהטעם הוא כדי לערבב השטן. דזהו מדה כנגד מדה, ווייל די סטרא

^{יב} בגמרא מכות (יב): אמר ריש לקיש, שלש טעיות עתיד שרו של רומי לטעות [פירש"י: שרו של רומי. ס"מ, שיברח לבצרה. שבתחלה יפרע ממנו כשיגיע הקץ להחרב, כדכתיב (ישעי' כד, כא) יפקד ה' על צבא הקרום בקרום, ואחר כך (שם) על מלכי האדמה על האדמה], דכתיב (ישעי' סג, א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה. [חמוץ בגדים. מדמו של ס"מ, ואף על פי שאין המלאכים בשר ודם, כתב בו הכתוב כעין הריגת האדם, לשבר את האזן מה שהיא יכולה לשמוע], טועה שאינה קולטת אלא בצר והוא גולה לבצרה, טועה שאינה קולטת אלא שוגג והוא מזיד היה, טועה שאינה קולטת אלא אדם והוא מלאך.

^{יב} הכוונה בלשון זה, על מה שרואין בדור האחרון שפמפתה השטן לחשוב על הציונים אשר גרמו כל הצרות וההריגות בדורות האחרונים, כאילו הם "מצילים", כמבואר באורך בקונטרס על הגאולה ועל התמורה, ובס"ג וישלח תשי"ז, ועוד. וכדומה לזה מסמא עינים בכל דבר לראות היפוך האמת, אף שהוא נגד דבר המפורש בפסוקים ובדברי חז"ל, וכמו שביאר רבינו בכמה דרושים.

^{יב} על פי דברי רבינו בשאר המקומות בזה.

אחראי זיי מאַכן אָן די גרויסע תּחבולות, די גרויסע תּחבולות [של השטן] ווי ער פּאַרפּירט די וועלט, [לכן] גס הוא מתערבב מסגולת מצות השופר, אף שאין הסבר לזה, כשהבעל תוקע הוא איש פשוט].

קסז

מ'געפונט אַסאַך מאָל אַז ער האָט טענות גרויסע, וואָס מ'פּאַרשטייט נישט וויאָזוי ער איז זיך טועה. [נאָר] ס'איז דער סגולת הענין אזוי, די סגולת המצוה.

קסח

וכמו כן יהיה לעתיד לבא, שימעה בדבר ניכר ומפורש, אף שאין הסבר בדבר

אזוי האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט [אויף לעתיד לבא, אַז] מ'וועט אים פּאַרפּירן.

ער וועט פּאַרפּירט ווערן, און ער וועט זיך נאָרן אין אַ פּאַלטשע העלע, [כי יחשוב לו] בְּבִצְרָה תִּקְלָט בְּבִצְרָה וּמִזִּיד כְּשׁוֹגֵג בְּתוֹכָהּ יִנָּצֵר, וּמִלֵּאף כְּאֶדָם בְּמִקְלָט יַעֲצֵר. [כי זה יהיו עונשו, אַז] ער וועט זיך אזוי 'איינרעדן', ווייל ער האָט אזוי געפּירט די וועלט אין 'טענותים', [איז] מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה וועט ער אליין אריינפאלן אין דעם. אזוי ווי מ'זעט [עד כמה הוא מסמא עיני הבריות, אף בטעות דמוכה].

קסט

המשך ישוב קושיא כב

ועל דרך זה יהיה לעתיד בענין עשו ושרו, שימנו לחשוב שיוכל עשו ואנשיו להנצל על ידי שיתעטפו בציצית כוקן, וישבו אצל יעקב ואנשיו. אבל לא יועיל להם טעותם, ומשם יורידם ה' לשאול

דאָס קאָן זיין, דעס וואָס דער מדרש זאָגט דאָ אַט, אַז עָשָׂו וועט לעתיד, וועט ער זיך מתעטף זיין כּוֹקֵן, ער וועט זיך אַנידערזעצן, און ער וועט זיצן נעבן יעקב. ווייל ער האָט אזוי געטון אויף דעם עולם [להטעות את הבריות על ידי רשעים המראים עצמם כצדיקים ומתעטפים בטלית כזקן, ולכן] וועט ער זיך טועה זיין, וועט ער שוין האָבן [דעמאָלט] דעם 'עונש' [במדה כנגד מדה].

וועט ער זיך פרובירן [לעשות עצמו כיעקב].

און מ'וועט אים ווייזן אַז ס'איז בלויז טעות, און מ'וועט אים 'פון דאָרט' אַוועקפירן.

קע

וזה יהיה גם כן עונש במדה כנגד מדה, נגד מה שאנשי הערב רב והשטן היו רגילים לעשות כן בזמן הזה כדי להטעות את הבריות, ומבואר שפיר כוונת הדגל מחנה אפרים

[וממילא] קאָן זיין דאָס איז הָא בְּהָא תְּלִיא, [דדברי המדרש מבוארים מיט דעם] וואָס דער דגל זאָגט [אַז] ס'איז בעולם הזה אזוי [שמתעטף כזקן להטעות הבריות], איבערדעם וועט דאָס זיין די זעלבע לעולם הבא אויכעט [להטעותו בענין זה מדה כנגד מדה].

קעא

הקדמה לישוב קושיא כא

דאָס קאָן זיין איז דער מדרש ווידעראום דאָ [בפרשת זכור, בענין הפסוק] גִּעְרַת גּוֹיִם [אבדת] רָשָׁע.

^{כט} ומהם בדרשת ב' דראש השנה תשס"ו הנזכר, ובדרשת ר"ה תשכ"ו (נדפס בדברי יואל שם אות מא, ד"ה ונקדים), וסוף ס"ג מלות תשכ"ב.

קעב

כשם שיש אנשים שהם משורש הרשע והם מראים עצמם כצדיקים, כן הוא גם להיפוך, שיש כאלו שהם משורש הטוב רק שנתפסו בנסיונות הדור להימשך עם הרשעים והצבועים, אבל באמת הם אנשים כשרים

ווייל לעולם איז דאָך דאָ פאַרקערט אויך.

ס'איז דאָ אַזעלעכע [שהם באמת משורש הקדושה] וואָס זענען 'מיטגעריסן' געוואָרן

מיט די שלוחי עשו, וואָס זיי 'גיינען מיט' מיט זיי, [מחמת כובד הגלות וקושי הנסיונות (דברי יואל), ועליהם אמר יכול אף 'יעקב' בכלל].

קעג

ולעתיד לבא יוכר החילוק בכל זה, כי אותם שהם משורש הרע לא יהיה להם תקומה, אבל אותם שהם משורש הטוב אף שנתפסו בעונות ובחבורת רשעים, יהיה להם תקנה לשוב בתשובה שלימה

[ולזה קא משמע לן, כי] אף על פי כן איז דאָך אַ חילוק. ס'איז דאָך אַ חילוק.

די וואָס זענען טאַקע מַזְרַע עַמְלֵק [ששורש נשמתם משם], שטייט טאַקע וואָס דער

סוף וועט זיין, גַּעֲרֵת גוֹיִם וגו'.

דאָס זאָגט אונז דער מדרש, דער זעלבער מדרש, גַּעֲרֵת גוֹיִם זה עַמְלֵק, אַבְדָּת

רָשָׁע זה עֵשָׂו, די וואָס זענען 'אזוי'.

אַבער די וואָס [זיין] זענען נאָר מוֹשֶׁה [אחריהם], און זיי ווערן פאַרפירט און זיי

ווערן פאַרנאָרט, זיי 'גיינען מיט' מיט זיי, [אבל באמת אינם משורש ההוא רק משורש של יעקב.

וואָס] דאָס קאָן מיר אונז נישט מִבְּחִין זיין, נאָר דער בורא כל עולמים אַליין וועט

וויסן. די וואָס זענען אין פְּנִימִיּוּת בלייבן זיי דאָך אידן, נאָר זיי זענען דאָך

פאַרפירט געוואָרן, און זיי זענען נאָך מַזְרַע יַעֲקֹב, און זענען 'נישט' פון די וואָס לא

עמדו אבותיהם על הר סיני, זיי זענען נאָר 'מיט' מיט זיי, די וועלן אפשר קאָן זיין

וועלן זיי יא האָבן אַ תְּקֵנָה.

קעד

ישוב קושיא כא

ובזה יבואר במדרש, דעל הזמן דלעתיד כשיתקיים הכתוב גַּעֲרֵת גוֹיִם זה עַמְלֵק, אַבְדָּת רָשָׁע זה עֵשָׂו, אמרו במדרש אם יאמר לך אדם אף יעקב הוא בכלל, והיינו אותם שנתפסו עם הרשעים בזמן הזה אבל הם באמת משורשו של יעקב. אָמַר לוֹ אַבְדָּת רָשָׁעִים אין כתיב כאן, אלא 'רָשָׁע', דקא אותם ששורשם משורש הרע בעצם, הם יאבדו, אבל אלו שהם משורשו של יעקב, שפיר יתבקש להם תקנה לעתיד לבא

דאָס קאָן זיין, דאָס זאָגט דאָ דער מדרש.

אַבְדָּת רָשָׁע מיינט מען זה עֵשָׂו.

יכול העט איך געוואָלט מיינען אף יעקב, די [וואָס] זענען שוין טאַקע מַזְרַע יַעֲקֹב,

און זיי זענען פאַרפירט געוואָרן און זיי גיינען מיט מיט זיי, און זענען 'נישט' פון

חלילה [משורש עשו ועמלק, זיי האָבן] נאָכנישט באַקומען קיין נִשְׁמָה פון עֵשָׂו, זיי זאָגן

נאָך^{לא} דעם שְׁלֵא עֲשֵׂנִי גוֹי^{לב}, ער איז 'נאָך' מַזְרַע יַעֲקֹב, [יכול כי] אפשר חלילה מיט די

וועט אויך אזוי זיין.

זאָגט דער מדרש ניין, פּוֹלֵי הָאֵי נישט.

לְעֵתִיד וועט מען עפעס זוכן אַ תִּיקוּן פאַר די אויכעט.

^ל וכלשון הרמב"ם באגרת תימן, וכמו שהאריך רבינו בזה לעיל בדרוש זה על ענין שבת זכור (ונדפס בחלק א' של הקונטרס, אות ק).

^{לא} כלומר שהם באמת ראויין לברך כן.

^{לב} וכפירוש המקובלים דקאי על מה שלא נתחלפה נשמתו בנשמת גוי

קעה

דאָס זאָגט דאָ דער מדרש, יכול העט איך געוואָלט מיינען. אַז מ'זאָל נישט מיינען אפילו יעקב.

קעו

קאָן זיין איבערדעם דאָס זענען די אַלע מדרשים^ל, דאָס איז איין בחינה.

קפט

המשך ישוב הקושיות בפרשת צו

מיט דעם וועל מיר צוקומען צו די [שאר] מדרשים דאָ אַט אין פרשת צו, אין די פרשת השבוע.

קצ

ישוב קושיא ג-ד באופן ראשון (רמשה רומז על התורה)

ענין משה רבינו רומז על כח התורה, והכנעת כחות עשו הוא תלוי בעסק התורה הקדושה, ואתי שפיר מה שדרשו שני ענינים אלו בפסוק אחד, כי הם הא בהא תליא

דער אַמַת, [כדי] מַכְנִיעַ צו זיין עֲשׂוֹן, איז נאָר מיט די תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.

איבערדעם איז דאָס טאַקע ביידע אין איין פֿסוק [רמיות משה רבינו, ורמיות מפלתו של עשו הוא אדם. ואין בזה סתירה, כי הם הא בהא תליא].

מי זאת עלה מן המדבר? זה משה שעלה אל האלקים, והנחיל את התורה לישראל. [און דורכדעם ווייל מ'איז דבוק אין די תּוֹרָה, דורכדעם וועט זיין די הַכְנָעָה פון עֲשׂוֹן].

און ער [עֲשׂוֹן] וועט אויך זיין יתעַטֵף 'פִּזְקָן' [להראות עצמו כת"ח ולומד תורה, וכמו שדרשו^ל זקן, זה שקנה חכמה].

ער וועט זאָגן [אז] ער האָט אויך געלערנט תּוֹרָה. אַזוי ווי כ'האָב פריער געזאָגט (בישוב קושיא כב) [לפרש] דאָס וואָס דער מדרש [תנחומא] פירט אויס [שיתעטף עשו כזקן וישב אצל יעקב].

אַבער דער אַמַת - לא יְהִי שְׂרִיד לְבֵית עֲשׂוֹן - איז נאָר דער כַּח הַתּוֹרָה [האמיתי]^{לה}.

^{לב} המדרש שבפרשת צו שלעתידי יתעטף עשו כזקן וישב אצל יעקב, והמדרש שבפרשת זכור אם יאמר לך אדם אף יעקב בכלל וכו'. וכן עוד כמה מדרשים שבפרשת זכור, שפירשם רבינו לעיל (בחלק א' של הקנטרס) על ענין ההתעורבות עם הערב רב, שזוהו עיקר ענין זכירת מעשה עמלק ומחיתו.

^{לד} בגמרא קידושין (לב:) : תנו רבנן, מַפְנֵי שִׁיבָה תָקוּם (קדושים יט, לב), יכול אפילו מפני זקן אשמאי [פירש"י: אשם, רשע ועם הארץ], תלמוד לומר (שם) [והדרת פניו] זקן, ואין זקן אלא חכם, שנאמר (בהעלותך יא, טו) אֶסְפָּה לִי שְׂבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל [גמר זקן מזקני, מה להלן גדולים וחכמים, דכתיב (שם) אֶשֶׁר יִדְעָה פִי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרֵי]. רבי יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא מי שקנה חכמה [ולשון נוטריקון דיבר הכתוב], שנאמר (משלי ח, כב) ה' קִנְּנִי יִרְאֵשִׁית דָּרְכּוֹ.

^{לה} והוא כעין מה שדרשו עוד בתנחומא (בפרשת סימן יד) בזה הפסוק זאת תורת העלָה, דקאי על לימוד תורת העולה, והיינו שבזכות לימוד התורה יזכו להגאולה. וכן איתא נמי במדרש רבה בפרשתן (ו, ג. ובבא בתרא ח.) דאין הגליות מתכנסות אלא בזכות תנווי שנאמר (הושע ח, י) גִּם כִּי יִתְּנוּ בְּגוֹיִם עֲתָה אֶקְבָּצֵם. (דברי יואל).

וז"ל התנחומא שם: למה אמר זאת תורת העלָה (צו ו, ב) ירצה לומר קריאת תורה, ראו כמה חביבה קריאת תורה לפני הקב"ה, כי יש חיוב באדם לתת כל ממונו ללמד תורה לעצמו ולבניו, שנאמר (שם) צו אַת אֶהְרֹן וְאַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמַר שִׂיאֲמְרוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וִיתַעֲסֹק בְּקִרְיַת הָעוֹלָה, שֶׁאֵין שִׁמְקִירֵיבֵן עוֹלָה עוֹסֵקִין הֵיוּ בְּקִרְיַתָּהּ, כְּדִי שִׂיזְכוּ בְּקִרְבֵּן עוֹלָה וּבְקִרְיַתָּהּ וכו'. וְאֲשֶׁר־הָאִישׁ הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה וְהַנּוֹתֵן מִמּוֹנוֹ לְלַמֵּד תּוֹרָה לִבְנוֹ כִּי בִשְׂבִיל הַמָּמוֹן שְׁהוּא נּוֹתֵן לְלַמֵּד זִכְהָ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (נצבים ל, כ) כִּי הוּא תִּזְיֵךְ וְאֶהְרֹךְ זְמִיךְ, חִיִּךְ לַעֲוֹלָם הַבָּא, וְאוֹרֵךְ יִמֵּךְ לַעֲוֹלָם שְׁהוּא אֲרוֹךְ. וְדַע שֶׁכֵּן הוּא, אֲמַר רַבִּי אֲסִיא, לִמָּה הֵם מִתְחַלְלִים הַתִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן לְלַמֵּד בִּסְפָר וִיקְרָא, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַקִּרְבָּנוֹת כְּתוּבִים בּוֹ, וּמִפְּנֵי שֶׁהֵם טְהוּרִים עַד עַכְשֵׁי וְאִינִם יוֹדְעִים מִהוּ טַעַם חֹטֵא וְעוֹן, לִפְיֵךְ אֲמַר הַקַּב"ה שִׁיְהוּ מִתְחַלְלִין תַּחֲלָה בִּסְדֵּר הַקִּרְבָּנוֹת, יוֹבֵאוּ טְהוּרִים וִיתַעֲסֹק בְּמַעֲשֵׂה טְהוּרִים לִפְיֵךְ אֲנִי מַעֲלָה עֲלֵיהֶם כְּאֵלּוּ הֵם עוֹמְדִים וּמְקַרְבִּים לְפָנַי הַקִּרְבָּנוֹת. וְהוֹדִיעַךְ שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְאִין קִרְבֵּן נוֹהֵג, אִילּוּלִי הַתְּנוּקוֹת בְּסִדֵּר הַקִּרְבָּנוֹת לֹא הִיָּה הָעוֹלָם עוֹמֵד. לִפְיֵךְ אֲמַר הַקַּב"ה

קצא

הקדמה לישוב קושיא ג-ד באופן שני (על משה רבינו עצמו)

בענין ביאת אליהו, דעת המהר"ל דהוה סימן המובהק לאמיתת הגאולה, אבל הפלתי כתב דהקדמת ביאת אליהו הוא רק כשהגאולה הוא בעתה, וכן ברמב"ם כתב דיש דיעות בין החכמים אם יבא אליהו לפני הגאולה או אחר כך נאך לאמיר זען.

ס'שטייט דאך, דער מהר"ל מפראג זאגט^ל, [אז] איבערדעם [איז] פותחין הדלת ביי דער הגדה [של פסח, כשמוזגין כוס של אליהו. דהוא להראות אז] מ'זאל זיך נישט פאפן אין קיין פאלטשע גאולה, [ולכן] פותחין הדלת [כדי להורות לבנים] אז 'אליהו' ברויך צו קומען.

אז מ'וועט זען אליהו, וועט מען וויסן ס'איז אן אמת'דיגע גאולה.

[אבער] דערווייל נישט.

קצב

[אמנם בהסימן של ביאת אליהו מקודם] לעולם אין דעם אליין איז דאך נאך א פלוגתא [אם ביאת אליהו יהיה לפני ביאת משיח, או לאחר ביאת משיח, וכמו שכתב ברמב"ם^ל].

דער פלתי זאגט אויך^ל [לחלק בזה, כי באופן] אז ס'איז אַחישנָה, ברויך גאָר נישט זיין [ביאת] אליהו [מקודם, ורק באופן כשהגאולה הוא בעתה].

לישראל, בני, אע"פ שחבר בית המקדש ובטלו הקרבנות ואין קרבן עולה נוהג, אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה ושונין בפרשת קרבנות מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים קרבן עולה לפני, שנאמר זאת תורת העלה, כלומר מי שהוא עוסק בתורת העולה זוכה לחיי העולם הבא.

^ל בהגדה של פסח למהר"ל (אצל שפון חמתך). וז"ל רבינו ביואל משה (א, ב) והנה המהר"ל מפראג ז"ל בהגדה שלו, כתב בטעם פתיחת הדלת קודם שפון חמתך, ודחה כל הטעמים שפירשו בזה, אלא האריך בטעמא דהך מנהגא, דכיון שבא לעורר אז רחמים ורצון לגאולה שלימה, לפיכך אנו חייבים להודיע לבנינו ולפרסם מה שקבלה בידנו מן הנביאים, שטרם שיבוא הגואל יקדים אליהו הנביא לבשר הגאולה כמו שהוא בפסוקים, ועל כן זה האות שהוא הגואל. והרי זה יסוד אמת ועיקר גדול לאמונת ביאת המשיח שאנו מצפים עליו, למען לא נפול ברשת איזה משיח שקר. ולפיכך נוהגין כאן לפתוח הדלת לכבודו של אליהו הנביא, וגם למוזג לכבודו כוס מיוחד, כוס ישועה של הגאולה, הכל כדי לפרסם בפני בני ביתו ולהודיעם שהגאולה תלוי בביאת אליהו הנביא מקודם ולבשר הגאולה. ועיי"ש שהאריך בזה, וסיים שהוא טעם נכון וברור מתוך מדבש במנהג פתיחת הדלת. ומבואר בזה דעתו ז"ל, שהסימן הברור לידע אם היא גאולה, הוא מה שאמר הכתוב (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שלח לכם את אליהו, ואך בזה יתוודע אם היא גאולה, אם [אנו] נראה שבא אליהו מקודם לבשר הגאולה.

^ל ברמב"ם (מלכים יב, ב): אמרו חכמים (ברכות לד:) אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד. יראה מפורש של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לישר ישראל ולהכין לבם, שנאמר הנה אנכי שלח לכם את אליהו וגו', ואינו בא וכו' אלא לשום שלום בעולם, שנאמר והשיב לב אבות על בנים. ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אליהו, וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים אין סדור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן ולא ישימש עיקר, שאין מביאין לא ליד יראה ולא ליד אהבה, וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים (סנהדרין יז:) תפח רוחם של מחשבי הקצים, אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר, כמו שבארנו.

[והנה בכרתי ופלתי (דלהלן) מפרש לפי דרכו דכונת הרמב"ם לפי שהוא תלוי באם יהיה הגאולה בעתה או אַחישנָה. ועיין עוד ביואל משה (א, מא, ג, נ-ד) מה שהאריך רבינו בענין זה, ובביאור דברי הרמב"ם אלו לפי דרכו, על פי סוגיות הגמרא דמוכח שיש אפשרות שיבוא אליהו אחר משיח].

^ל בכרתי ופלתי (להג"ר אייבשיץ, על שו"ע יורה דעה) בסוף קונטרס בית הספק שבסוף סימן ק"ו, וז"ל: וכדי לסיים בדבר טוב וכו', בשמעתין הו"ל (עירובין מג:) דפירשו התוספות מתחלה דיום שכן דוד בא היינו 'שבא בהחלט', והקשו מאי שנא דלא חיישינן כבהן, ורבינו תם פירוש 'ראוי לבוא'. ובהכי ניחא מה שמקשין הא מ'שיח בן יוסף צריך לבא קודם שיבא מ'שיח בן דוד, ולפירוש ר"ת ניחא. והדבר צריך תלמוד וכו'. ונראה הא דכתב הרמב"ם סוף הלכות מלכים דאין הדבר מוחלט שיבא אליהו קודם משיח, אף דבגמרא אמרו כן, והא קרא (נתיב) הנני

[על כל פנים] מ'ווייסט נאָכנישט וויאזוי ס'וועט אויסזען, 'ווען' אַלְיָהוּ וועט קומען.

קצג

אבל בענין משה רבינו לא מצינו חולק על זה, שהוא יהיה תיכף בשעת הגאולה, וכמבואר בתוספות וכוונה, [וגם כבר ביאר באוה"ק הק' פרשת ויחי דמשיח יהיה כלול מנשמת משה ודוד]

אַבער דאָס איז זיכער, אַז מֹשֶׁה רַבִּינוּ וועט זיין.

[ווי] תוספות זאָגט אין ערבי פסחים^ט, מ'וועט נישט בויען קיין בית המקדש אָן

מֹשֶׁה רַבִּינוּ.

[און] ס'שטייט אַרויס אין אַלע מדרשים, אַז לעתיד וועט זיין דער גוֹאֵל אֲמִיתִי

וועט זיין מֹשֶׁה רַבִּינוּ, - מיט דָּוִד'ן אינאיינעם^מ, - אין די מדרשים^{מא}, און אין זוהר^{מב}

שְׁלַח (מלאכי ג, כג) וכו'. אבל ידוע מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צח.) בַּעֲתָהּ אַחֲשֵׁנָה (ישעי' ס, כב), לא זכו בַּעֲתָהּ, זכו אחישנא. וס"ל להרמב"ם, ודאי סדר ותנאי ביאת משיח הוא שאליהו בא לבשר ביאתו, רק הני מילי אם נעשה בַּעֲתָהּ, אבל אם זכו שימחר ויחיש גאולה, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות לשנות הסדר ואהבה של הקב"ה, כי זכו ישראל משנה השורה. והן הן דברי הרמב"ם, כי ודאי ראוי שאליהו יבא קודם לכפר, אבל אין מוחלט, כי אולי ירחם ה' להערות על ישראל רוח קדשו לעבדו בכל לבב, ואז יחיש הפדות והגאולה למהר ביאת בן דוד מבלי בשורת אליהו ז"ל. והנה זה תליא בשני פירושים הנ"ל, אם הפירוש [האומר הריני נזיר] ביום שכן דוד בא, שחיישינן 'שבא היום', ולכן אסור ביין, על זה שפיר יש להשיב הא לא בא אליהו מאתמול, ואי לחוש שישאל יזכו בתשובה עד שימחר ביאתו, דבר זה לא שכיח ולא מצוי בעוה"ר, כדארמין (סנהדרין כב.) קלקלתו תקנתו, ובשביל ספק דלא שכיח כלל לא אסור ביין וכו'. אבל אי אמרין הפירוש 'יום שראוי לבוא', אם כן גם יום זה ראוי לבא, יהיה באופן רחוק. ואי דלא אתי אליהו מאתמול מכל מקום 'ראוי' הוא, אם היום בקול ה' ישמעו ובא בן דוד בלי אליהו, ו'ראוי' עכ"פ מיקרי. והנה יש לכאורה ראייה לפירוש ר"ת וכו' [עיי"ש ראייתו]. ובוה דברי הרמב"ם ברורים וכו' [עיי"ש]. והנה יובנו דברי התוס' הנ"ל, דלפי' ראשון שכן דוד בא בהחלט, וקשה הא מְשִׁיחַ בְּיוֹם אֵלֶּיךָ לֹא בֹא, כי כך הסדר להיות מְשִׁיחַ בְּיוֹם אֵלֶּיךָ מְשִׁיחַ בְּיוֹם אֵלֶּיךָ, וליכא למימר דאולי יזכו ישראל ויהיה אחישנא ויבוא מְשִׁיחַ בְּיוֹם אֵלֶּיךָ, ולדבר דלא שכיח לא גוזינן לאסור בגזירות משום ספק רחוק וכו'. אבל לפירוש ר"ת דפירושו 'ראוי לבוא', לא קשה ממשיח בְּיוֹם אֵלֶּיךָ, דאולי אחישנא כנ"ל, ואי דלא שכיח מה בכך, עכ"פ ראוי לבא, יהיה באיזה אופן שיהיה, שכיח או לא שכיח וכו'.

^ט בתוספות פסחים (קיד: ד"ה אחד): דליכא למיחש שמא יכנה בית המקדש ויאמרו אשתקד עשינו זכר לחגיגה בשבת והשתא נמי נקריבה בשבת, דהקרבה מסורה לזריון, וכשיכנה, משה ואהרן יהא עמנו, וליכא למיטעי וכו'. [ועיין בזה ביואל משה (א, נה), ושכן מבואר גם בגמרא יומא (ה:), וכמו שהביא ביפה תואר (על ב"ר פכ"ו), עיי"ש].

^מ וכמו שמתרץ באור החיים הק' (ויחי מט, יא), 'ישוב הסתירות בזה, כי נשמת משיח יהיה כלול ממשה ומדוד. והביאו רבינו ביואל משה (א, יז), עיי"ש באורך.

^{מא} כמבואר בדברים רבה (ט, ט): אמר ליה [הקב"ה למשה], חייך, בעולם הזה הנהגת את בְּנֵי, אף לעתיד לבא על ידיך אני מנהיג אותן. מנין, שנאמר (ישעי' סג, יא) וַיִּזְכֹּר יְמֵי עוֹלָם מֹשֶׁה עַמּוֹ.

ועוד שם (ג, יז): אמר ליה הקב"ה, משה, חייך כשם שנתת את נפשך עליהן בעולם הזה, כך לעתיד לבא כשאיבא לכה את אליהו הנביא, שניכם באין כאחת. נאלא דשם אילי המדרש כאמך דאמר דביאת אליהו קודם למשיח ושניהם באין כאחד, וכאן אילי רבינו אף לפי המאן דאמר דביאת אליהו הוא לאחר ביאת המשיח, או כשהוא בבחינת אחישנא, דמכל מקום זה ברור שמשה רבינו יהיה עמנו בעת הגאולה.

ועיין עוד באור החיים הק' ריש תצוה (ד"ה וידבר רמו) וז"ל: 'יתבאר הכתוב על דרך מאמר הובא בספר זוהר חדש (דף ה.) כי ד' גליות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, ב' נגאלו בזכות יצחק, ג' בזכות יעקב, והד' תלוי בזכות משה. ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה.

^{מב} הרמז בראשי תיבות הפסוק מה שְׁהִיָּה הוא שְׁהִיָּה, הוא בווהר הק' (משפטים כב.): וְיִתְקַיֵּם בְּמִשְׁחַת וַיִּרְדּוּ מִיָּם עַד יָם וּמִנְהָר עַד אֲפָסִי אֶרֶץ (תהלים עב, ח) וכו', וְכֵלָא בְּזוֹכוֹת מִיָּה דְּמִשְׁחָה וכו'. דְּבַהֲהוּא זְמַנָּא וְיִתְקַיֵּם בְּמִשְׁחָה וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם מִמֶּנּוּ (שלה יד, יב). בְּהִהוּא זְמַנָּא, מִיָּה שְׁהִיָּה הוּא שְׁהִיָּה (קהלת א, טו) [ר"ת משה]. וְאֶשֶׁר לְהִיֹּת כְּכָר הִיָּה וְהָאֱלֹקִים יִבְקֹשׁ אֶת נִדְרָךְ (שם ג, טו), 'שְׁרָאֵל, דְּאִתְמַר בְּהוּן (יחזקאל לד, לא) וְאִתְּן צִאֲנֵי צִאֲן מְרִיעִיתִי אֲדָם אֲתָם, הוּוּ נִדְרָפִים קָדָם עֶרְב רב, וְאֲבִים בִּישׁוּן וכו'.

ובתיקוני זוהר (דף קיב.): ובמִשְׁחָה קָלִיל כֵּלָא, דָּא ש' מן מִשְׁחָה, שְׁקִיל ש' לְתַלַּת אֲבָהָן, מִיָּה דִּילִיָּה כְּגוֹוָנָא דְּאֲדָם קְדָמָהּ, מִרְבְּכָתָא שְׁלִימָתָא הוּוּ בְּמִשְׁחָה בְּחֻדְרוֹ, כְּמָה דְּהוּוּ בְּתַלַּת אֲבָהָן, וְאֲדָם עֲלִיָּהּ הוּוּ בְּמִשְׁחָה וכו',

(משפטים כב). [איתא דזה נרמז בפסוק] **מִה שְׁהִיָּה הוּא שְׁיִהִיָּה** (קהלת א, ט) [דהוא ראשי תיבות 'משה', ורומז כי הגואל שבעבר ביציאת מצרים, הוא יהיה הגואל גם לעתיד].
און [דער מדרש זאגט]^{מב} **ער וועט מיטנעמען די גאנצע דור המדבר.**

קצד

ישוב קושיא נ-ד באופן שני

ובעת שיתגלה משה רבינו בשעת הגאולה, אז הוא שיתקיים הכתוב וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֶשָׂו. ולכן נרמזים שניהם בפסוק אחד, כי שני הענינים האלו יתקיימו בזמן אחד

[און ווען משה רבינו וועט קומען] **דעמאלטס וועט זיין לא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֶשָׂו.**

[ונמצא] **די ביידיע** [ענינים הנרמזים כאן בפסוק זאת תורת העלה היא העלה], **זענען איינס**, [כי]

הָא בְּהָא תְּלִיא.

קצה

[וכן זה רומז, כי] **ווען אידן וועלן נתגלה ווערן מיט משה רבינו^{מב}, און מ'וועט גיין בדרךנו** [להיות דבוק בתורה הקדושה]^{מה}, **ממילא 'דאס' וועט זיין דער פח אַז ס'וועט נישט זיין** [מער] **קיין שריד לְבֵית עֶשָׂו.**

קצו

הקדמה ללישוב קושיא נ-ד באופן שלישי

ולישוב קושיא ו

מבואר בגמרא סנהדרין, כי הכנעת האומות, הוא סימן לזמן הגאולה

[והנה] **די גמרא זאגט אין סנהדרין^{מב}, שאל הא צדוקי לרבי אבהו אימתי אתי משיח**, ווען קומט משיח. **האט ער אים געענטפערט: לִכִּי תַחֲשֹׁף לְהִנָּהוּ אִינְשֵׁי, ווען ס'וועט** [פאר] **זיי פינסטער ווערן.**

האט ער געזאגט מילט קא לייטת לי, **האט ער געזאגט: דו שעלטס מיך ?**
האט ער געזאגט ניין, איך זאג נאר א פסוק. ס'שטייט אין פסוק (ישעי' ס, ב) **הַחֲשֹׁף יִכְסֶּה אֶרֶץ וְעֶרְפֹּל לְאֻמִּים, דער פסוק זאגט מ'וועט זיי מחשיף זיין, וְעֲלִיף כְּבוֹדוֹ יִזְרָח.**

נאָתמר ביה משה משה (שמות ג, ד) **תִּרִין זמנין**, **לְקַיֵּמָא ביה מִה שְׁהִיָּה הוּא שְׁיִהִיָּה**, **נאָשר לְהִיָּת כְּכֹר הָיָה** (קהלת שם) **דא אָדָם הָרָאשׁוֹן וכו'.**

ועיקר הענין שמשה יהיה הגואל, כן הוא בזוהר הק' פנחס (ברע"מ דף רמו.) **וכי תצא** (ברע"מ דף רפ.) **וכמו שמציין רבינו ביואל משה** (א, לו.) **[ועיין בכל זה בדברי מפרשי הזוהר מה שביארו כן בדברי הזוהר].**

^{מב} **בדברים רבה** (ב, ט): **כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה (וואתחנן ג, כז). אמר לו הקב"ה למשה, אם אתה נקבר כאן אצלן, בזכותך הן באין עמך. א"ר לוי, למה הדבר דומה, לאחד שנתפורז מעותיו במקום אפילה, אמר אם אומר אני האירו לי שאקבץ מעותי, אין בריה משגחת עלי, מה עשה, נטל זהוב אחד והשליך בתוכם, והתחיל צוות ואומר האירו לי, וזהב אחד היה לי ונפל ממני כאן, והאירו לו. מה עשה, משנטל את הזהוב אמר להן בחייכם המתינו לי שאלקט את המעות, וליקטן. בזכות הזהוב נתלקטו המעות. כך אמר לו הקב"ה למשה, אם נקבר אתה אצלם במדבר, הן באים בזכותך נאָת בא בראשם, שנאמר (ברכה לג, כא) וַיָּרָא רֹאשִׁית לּוֹ וגו' וַיִּתֵּן רֹאשִׁי עָם. וכן מבואר בעוד מדרשים].**

^{מד} **כמבואר כאן באופן השני.**

^{מה} **כמבואר לעיל באופן הראשון.**

^{מב} **בגמרא סנהדרין** (צח: טז): **דרש רבי שמלאי, מאי דכתיב** (עמוס ה, יח) **הוֹי הַמֵּתָאִיִּם אֶת יוֹם ה' לְמָה זֶה לָכֶם יוֹם ה' הוּא חֹשֶׁךְ וְלֹא אֹר, מִשָּׁל לַמֶּלֶךְ נִגְלוֹל וְעִטְלָף שְׁהוּי מִצְפִּין לְאוּר [פירשי': עִטְלָף, קלבי"א שורי"ץ בלע"ז (פלעדערמויז), ואין לה עינים (לראות צבעונים)], אמר ליה תִּרְנַגּוּל לְעִטְלָף, אני מצפה לאורה, שאורה שלי היא ניש לי עינים לראות, ונמצאתי נהנית בה], ואתה לִמָּה לָךְ אוֹרָה [וכן ישראל מצפין לגאולה, שיום ה' יהיה להם אור, אבל עובדי כוכבים למה מקוים אותם, הרי הוא להם חשך ולא אור].** **והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו, אימתי אתי משיח, אמר ליה לִכִּי חָפִי לְהוֹ חֲשׂוֹכָא לְהִנָּהוּ אִינְשֵׁי. אמר ליה מילט קא לייטת לי, אמר ליה קרָא קְרָא קְרָא (ישעי' ס, ב), כִּי הִנֵּה הַחֲשֹׁף יִכְסֶּה אֶרֶץ וְעֶרְפֹּל לְאֻמִּים, וְעֲלִיף יִזְרָח ה' כְּבוֹדוֹ וְעֲלִיף יִרְאֶה.**

שטייט אין פסוק [אז] דעמאלטס ווען ס'וועט זיין הכנעת כל האומות, דעמאלטס איז פבורו עליך יזרח.

קצו

זאגט דאך די גמרא אז דאס איז דער סימן, אז מ'וועט זען [שתחשך להנהו אינשי]. שטייט אין די גמרא, [אז ווען] ער האט געפרעגט ווען, האט ער אים געזאגט א סימן מובהק, ווען ס'וועט זיין הכנעת כל האומות, ולא יהיה שריד לבית עשו, דעמאלטס וועט זיין די גאולה שלימה, וועט מען וויסן א סימן [שהוא גאולה האמיתית]. שטייט [דאך דאס] אין די גמרא פאר א סימן.

קצח

ישוב קושיא ג-ד באופן שלישי

ולפי זה יבואר עוד כוונת התנחומא, דבפסוק זה נרמז ב' סימנים מובהקים לאמיתת הנאולה. והסימן הראשון הוא מה שנרמז כאן ענין מי זאת עלה מן המדבר, ומשה עלה אל האלקים

דאס איז דער פשט דא אין דעם מדרש.

לכאורה אין דעם זאת תורת העלה שטייט דא צוויי סימנים קראנטע.

איינס שטייט זאת תורת 'העלה' [ומה שמביא עלה בתנחומא], מי זאת עלה מן המדבר, ומשה עלה אל האלקים.

(וסימן השני יבואר באות רו)

קצט

והכוונה על המבואר בפסוקי יחזקאל והושע, ובפי' הראב"ד בעדייות, כי קודם הנאולה ילכו ישראל עוד הפעם במדבר. ועל זה הוא שרמזו כאן הפסוק ואת תורת העלה, וכמו שמביא על זה בתנחומא הפסוק מי זאת עלה מן המדבר

[והכוונה בזה] אָזוי ווי ס'שטייט דאך [אז] לעתיד וועלן אידן אויך זיין אין דער מדבר. די מדרשים זאגן דאך אָזוי^מ, און די פסוקים זאגן אָזוי^מ, און דער ראב"ד טייטשט אָזוי די משנה אין עדינות^מ.

^מ בשמות רבה (ב, ד): [ומשה היה רצה וגו'] וינהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג, א). אמר רבי יהושע, למה היה רודף למדבר, לפי שראה שישאל נתעלו מן המדבר, שנאמר מי זאת עלה מן המדבר וכו'. ואמר רבי לוי, אמר לו הקב"ה למשה, סימן זה לך, במדבר אתה מניחין, ומן המדבר אתה עתיד להחזירן לעתיד לבא, שנאמר (בהושע, מובא לקמן) לכן הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר. [ועיין בס"ג שמות תשי"ד (לשון קדשו קלג) מה שמבאר רבינו בדברי המדרש אלו].

ובשיר השירים רבה (פ"ה, פסוק ט): דבר אחר דומה דודי לצבי וכו', מה צבי זה נראה וחזור ונכסה, נראה וחזור ונכסה, כך גואל הראשון נראה ונכסה וחזור ונראה, וכמה נכסה מהם, ר' תנחומא אמר שלשה חדשים וכו'. כך גואל האחרון נגלה להם וחזור ונכסה מהן, וכמה נכסה מהן, ארבעים וחמשה ימים וכו'. ולהיכן הוא מוליכין, מאן דאמר למדבר יהודה, ומאן דאמר למדבר סיחון ועוג. מאן דאמר למדבר יהודה, הדא הוא דכתיב (הושע יב, י) עד אושיבך באהלים כימי מועד, ומאן דאמר למדבר סיחון ועוג, מדכתיב הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי על לבה ונתתי לה את כרמיה, וכל שהוא מאמין לו והולך אחריו וממתין, הוא חיה, וכל שאין מאמין לו והולך לאומות העולם, בסוף הן הורגין אותו. [וכן הוא ברות רבה (פ"ה, פסוק יד) ובפסיקתא רבתי (פרשה טו) ופסיקתא דרב כהנא (ה, ח)].

ובמדרש תהלים (מומזר עח): ויזכר כי בשך המה רוח הולך ולא ישוב (תהלים שם, לט) וכו', זה יצר הרע שהוא הולך עמו בשעת מיתה, ואינו שוב עמו בשעה שיעלו המתים, כמה שנאמר (שם, מ) כמה ימרוהו במדבר. תמו במדבר, שנאמר (שלה יד, לה) במדבר הזה תמו. ומתנחמים במדבר, שנאמר (הושע ב, טו) הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר.

ובספרי (האזינו, פסקא ח) וילקוט שמעוני (שם, רמז תתקמג): 'מצאנו בארץ מדבר (האזינו לב, י), זה לעתיד לבוא, כענין שנאמר הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר.

^מ בספר יחזקאל (כ, לו-לח): והוצאתי אתכם מן העמים, וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצתם בהם, ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה. והבאתי אתכם אל מדבר העמים, ונשפטי אתכם שם פנים אל פנים. פאָשר

- איך וועל נישט איבער'חזרן, איך האָב [עס שוין] אַסאך מאָל געזאָגט. -

'פאַר' די גאַנזע שְׁלִימָה, וועלן קומען אַלְיָהוּ און מְשִׁיחַ [און] זיי וועלן פירן אידן אין די זעלבע מִדְּבָרֵינֵהוּ! [שהלכו בצאתם ממצרים. וכמאמר הכתוב] כִּימִי צֵאתְךָ [מֵאֶרֶץ] מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת (מִיכָה ז, טו), די זעלבע זאך וועט זיין דאָרט אויכעט.

ר

גם נרמז דבעת שילכו במדבר לעתיד, יקום עמהם משה רבינו ועמו דור המדבר. וכמו שמביא בתנחומא הפסוק ומשה עָלָה [און] דעמאָלטס וועט אויפשטיין מִשֶּׁה רַבִּינוּ מיטן גאַנצן דור המִדְבָּר.

[שהרי] מִשֶּׁה רַבִּינוּ איז דאָך פאַרדעם געבליבן אינדרויסן, אין חוץ לָאָרֶץ, פֿרי ער זאָל מיטנעמען דעם דור המִדְבָּר מיט זיך, [דכשיוקם משה רבינו, איז] מיט אים אינאיינעם וועלן 'זיי' אויך אויפשטיין [ולתחייה].

ממילא - אַזוי ווי ס'שטייט^{מג} - אַז ער וועט קומען, וועט דאָך מיטקומען דער גאַנצער דור המִדְבָּר. [וזהו כוונת הכתוב מי זאת עָלָה מִן המִדְבָּר, זה משה, וכל הדור שיעלו עמו מן המדבר].

רא

[קושיא ה']

בתנחומא מביא עוד בפסוק צו אַת אַהֲרֹן, זה שאמר הכתוב הִשִּׁיבָה בְּרָצוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן, ואחר כן אֶז תִּחַפֵּן וּבְחִי צֶדֶק עוֹלָה וְכָלִיל. כלומר אם אין ישראל מקריבין עולה לפני הקב"ה, אין ציון וירושלים נבנה

[ולפי הקדמה זו שעתידין ישראל לילך עוד הפעם במדבר] קאָן זיין דאָס איז דער פֿשט אין דער מדרש^{יא}, - איך האָב נעכטן נאכט^{יב} [שוין] גערעדט פון דעם מדרש, - אם אין עוֹלָה, אין צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם נִבְנִית, ס'ווערט נישט געבויעט צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם.

נִשְׁפָּטִי אֶת אֲבוֹתֶיכֶם בְּמִדְבָּר אֶרֶץ מִצְרַיִם, כֵּן אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם נָאם ה' אֱלֹקִים. וְהִעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשָּׁבֶט, וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם בְּמִסְתַּר הַבְּרִית. וּבְרוּרִי מִכֶּם הַמִּוֹרְדִּים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי, מֵאֶרֶץ מִגּוּרֵיהֶם אוֹצִיא אוֹתָם וְאֶל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹא, וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה'.

וברש"י שם: מִדְבָּר הָעַמִּים. הוא המדבר שהלכו בו ארבעים שנה, וכן ניבא הושע, והולכתי המדבר וכו'. וּבְרוּרִי. לשון בריה. מֵאֶרֶץ מִגּוּרֵיהֶם. מארץ גלותם אוציא אותם, ואמיתם במדבר.

וברד"ק שם: וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל מִדְבָּר הָעַמִּים. כשאוציאכם מן העמים, לא אביאכם אל אדמת ישראל עד שאשפוט אתכם במדבר העמים, שם אקח משפטי מכם, ואכלה המורדים והפושעים שאמצא בכם, ואקח משפטי מכם במדבר במקום שאין שם אדם ולא עובר ושב, כדי שלא יראו העמים כרעתכם וישמחו לכם, וזהו שאמר וְנִשְׁפָּטִי אֶתְכֶם שָׁם פְּנִים אֶל פְּנִים, כלומר בנינו וביניכם בייחוד בלא אמצעי, וכן (שמות לג, יא) וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה פְּנִים אֶל פְּנִים בְּלֹא אֲמָצִי. וענין וְנִשְׁפָּטִי, אודיעכם מעשיכם הרעים שעברתם על תורת בגלות, ואקח נקמתי מכם שם במדבר.

ובתרי עשר בהושע (ב, טו): לֵכֶן הִנֵּה אֲנֹכִי מִפְּתִיךָ וְהִלַּכְתִּיךָ הַמִּדְבָּר וְדִבַּרְתִּי עַל לִבִּי. וברד"ק שם: וְהִלַּכְתִּיךָ הַמִּדְבָּר. זהו שאמר יחזקאל הנביא וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל מִדְבָּר הָעַמִּים, וְנִשְׁפָּטִי אֶתְכֶם שָׁם פְּנִים אֶל פְּנִים: וְדִבַּרְתִּי עַל לִבִּי, אנהם אותה מצער הגלות שסבלה. [נמקורו במדרשים המובאים לעיל שפירשו כן בזה הפסוק].

^{טו} וכמו שמביאו רבינו בוויאל (משה, א) (כא) וז"ל: [ובפרק ב' דמסכת עדיות משנה ט' איתא ובמספר הדורות לפניו והוא הקץ, ופירש שם הראב"ד (בפירוש על המשניות הנדפס בגמרות) וזה לשונו, אף על פי שניתן קץ לגלות ישראל ולשעבוד שלהם בשנים, מכל מקום לענין הטובות והנחמות האמורות להם, במספר הדורות הוא תולה, לפי [מה] שהוא רואה את הדור זכאי, ומתגלגל עמהם עד שמגיע לאותו הדור. וכן היה בשעבוד מצרים, אף על פי שנגאלו בסוף ארבע מאות שנה, לא שבו לשבת בארץ עד דורו של יהושע, וכן היה בגלות בבל וכו'. וכן לימות המשיח, כשיגאל אותם הקב"ה לא יכנסו מיד לארץ, אבל יולין אותם למדבר העמים, כנבואת יחזקאל, עכ"ל. ומבואר מזה שאף אחר הגאולה לא ירצה הקדוש ברוך הוא להכניסם מיד להארץ, עד שיהיו קודם במדבר, ששם יהיה הכירור, והנשארים יעשו תשובה שלימה, כמבואר כנבואת יחזקאל (ב, כ) (לה) והושע (ב, טו).

^י ועיין בזה באורך בדרושי רבינו בפרשת מסעי.

^{יא} בתנחומא בפרשתן (סימן יד). וכבר הובא לשונו לעיל (באות טו).

^{יב} בסעודת ליל שב"ק (צו תשכ"ז). ונדפס בדברי יואל צו (עמוד קח) עיי"ש.

רב

וקשה דהלא בפסוק מבואר דמתחילה יהא נבנה ירושלים, והאיך דרשו מזה דמקודם יקריבו קרבנות. וגם האיך שייך להקריב קרבנות קודם בנין ירושלים

האָב איך געפרעגט די קשײַא, [והלא] אין פֿסוק [שמביא שם במדרש], שטייט דאָך פֿאַרקערט. אַז ער זאָגט דאָך הײַטיבֿה בֿרצוֹנָה אַתְּ צײַן [תבנה חומות ירושלים, ורק אחר כך נאמר] 'אַז' תַּחפֿץ זְבַחִי צֶדֶק עוֹלָה וְכִלְיָל.

[וגם לא שייך להקריב קרבנות כל זמן שלא נבנית ציון וירושלים, ובעל כרחך שבנין ציון וירושלים יוקדם להקרבת העולה. (דברי יואל).]

רג

ישוב קושיא ה

אבל להאמור יש לומר דקאי על מה שילבו גם לעתיד במדבר, ושם יקריבו קרבנות כדרך שהקריבו במדבר בצאתם ממצרים, וכמו שביאר האר"י הק' דבאותה שעה היתה שם קדושת הארץ ומקום המקדש, ולכן לא נחשב כקדשים בחוץ. וכמו כן לעתיד אף קודם בנין ציון וירושלים, כבר יקריבו קרבנות בהיותם במדבר, ואם כן בהכרח שהקרבנות יוקדמו לבנינה

[נאָר] ס'קאָן זײַן [דהכוונה, ווייל] אין די מִדְבָּר האָט מען דאָך מִקְרִיב געווען קִרְבָּנוֹת, [טרם שנכנסו לארץ ישראל בימי יהושע].

[ומה שלא היה זה כקדשים בחוץ], שטייט דאָך שוין דעם טעם פון אר"י הקדוש²¹, ווייל דעמאָלטס איז 'דאָרטן' געוועזן בחינת אָרץ יִשְׂרָאֵל, אינדרויסן אין די מִדְבָּר.

רד

דאָס קען זײַן.

אידן וועלן דאָך זײַן [גם לעתיד] אין דער זעלבער מִדְבָּר.

[און] אַזוי ווי מ'האָט דעמאָלטס מִקְרִיב געווען [במדבר טרם שנכנסו לארץ, כמו כן לעתיד] וועט מען מִקְרִיב זײַן עוֹלוֹת [שם במדבר, כי גם אז יהא שם בחינת אָרץ יִשְׂרָאֵל]²².

און דערנאָך וועט זײַן צײַן וִירוּשָׁלַיִם [נבנית, כשיעלו לארץ מן המדבר]. וועט זײַן הײַטיבֿה בֿרצוֹנָה [אַתְּ צײַן תבנה חומות ירושלים].

[דעמאָלטס] וועט מען וויסן [אַז ס'איז] הײַטיבֿה בֿרצוֹנָה אַתְּ צײַן, אַז אידן וועלן מִקְרִיב זײַן קִרְבָּן עוֹלוֹת אינדרויסן אין די מִדְבָּר, איז אַ סײַמֶן דעמאָלטס [שהגיע זמן הגאולה האמיתית, און] דערנאָך וועט זײַן הײַטיבֿה בֿרצוֹנָה אַתְּ צײַן.

²² כן הובא בשמו בעריב נחל (פ' שלח, ד"ה אלא האמת הברור) וז"ל: על פי דברי הזהר וכתבי האר"י ז"ל, שהקשו הלא נודע שאיסור קדשים בחוץ שחייבין עליו כרת, [הוא] עבור כי אין מקום להקריב קרבן אם לא בבית המקדש שעומד בארץ ישראל, ושם עשר קדושות המבוארים בכלים (פרק א, משנה ו), אבל חוץ לארץ אינו סובל קדושת הקרבת הקרבן. ואם כן איך בכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר בחוץ לארץ, הקריבו קרבנות אצל המשכן. ותיצור, שכמו שמצינו (חולין צא: ביעקב, קיפל הקב"ה את כל ארץ ישראל והניחו תחתיו, כך היה הענין בזה, שְׁמִיעַת צאתם מארץ מצרים אזי בכל מקום שהיה חנייתם היה שם כל עשר קדושות של ארץ ישראל, והיו שורים במחנה לויה, ומקום המשכן היה ממש מקום המקדש. וכל הקדושה שמקומה לשרות במקום בית המקדש, היה שם במקום שהוקם המשכן, ולכן הקריבו שם קרבנות. ולא זו בלבד שבמקום חנייתם היה שם כל קדושת ארץ ישראל, אלא גם בעת נסעם נסע ארץ ישראל עמהם, וכל הקדושה של ארץ ישראל, יעויין שם.

ועיין עוד בשל"ה הקדוש (פ' ויחי, סוף חלק תורה אור, אות יט) שכתב: הנה בכל מקום שהם ביחד כל זרע ישראל, שם הוא אֱוִיָּא דְאָרְץ יִשְׂרָאֵל, ושם מותר להקריב לה'. וכמו שעשו ישראל במדבר ארבעים שנה, שהקימו את המשכן והקריבו קרבנות, ולא נקרא שְׁחוּטֵי חוץ חס ושלום, אף על פי שלא היה ארץ ישראל, מכל מקום באותו פעם שהיו שם כל ישראל ביחד היה שם אֱוִיָּא דְאָרְץ יִשְׂרָאֵל.

²¹ וא"כ בהכרח שיעלו זבחי צדק עולה וכליל, גם עוד טרם שנבנית ציון וירושלים. ואתי שפיר דברי התחומא.

רה

המשך ישוב קושיא ג-ד באופן שלישי

דאָס קען זיין איז דער פֿשט [בתנחומא דלעיל].

זאת תורת העלה, [כמו שנאמר] מי זאת עלה מן 'המדבר', 'ומשה' עלה אל האלקים. ס'וועט זיין משה רבינו^{יג}, און מ'וועט פירן אידן אין דער מדבר דארטן^{יד}. דאָס איז אַ ס'ימן [האחד, הנרמז כאן בפסוק זאת תורת העלה]. [וכלעיל באות קצה-ר].

רו

והסימן השני הוא מה שנרמז בפסוק היא העלה על מוקדה, שנרמז בוה ענין הכנעת עשו ומפלתו כשיהא נידון באש, והוא אידך דרשה שבתנחומא. והוא כמבואר בגמרא דגם הכנעת האומות הוא מסימני הגאולה

און דעמאלטס וועט זיין [גם סימן השני] היא העלה על מוקדה, [דאָס] איז אויף עשׂוֹן [שיפול באש הגיהנם, וכדמפרש בתנחומא דכאן הוא שה' דבר כן] ולא יהיה שריד לבית עשׂוֹן.

די צוויי שטיקלעך מדרשים דאָס איז איינס, האַ בָּהָא תְּלִיא.

ריז

און ווען ס'וועט זיין די ביידע זאכן, דאָס איז אַ ס'ימן מובהק. דעמאלטס וועט מען וויסן זיכער, אַז ס'איז די גאולה שְׁלִימָה.

רח

און דערפריער, אָן דעם, [אם ירצו להגאל] אַזוי פֿשוט פֿשט [טרם שיהיה הכנעת כל האומות, ועדיין לא נשלם זמן מלכותו של עשו, רק הוא] אינאיינעם חלילה מיט די אומות^{יז}, – אַזוי ווי [שהזכרתי לעיל]^{יח} דברי הספרי בפסוק וְהָיָה בְּהֵנִיחַ ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ מִכָּל אִיבֶיךָ מִסָּבִיב, שלא יעשה עליך 'אגודה', – 'אינאיינעם' מיט די אומות העולם, [באופן] אַז ס'איז נישט לאַ יְהִיָּה שְׁרִיד לְבֵית עֶשָׂו. [דעמאלטס איז דאָס נישט קיין גאולה, ולא יטעו ליקח ח"ו חבל בזה].

רט

דאָס שטייט דאָך אַרויס אין די גמרא^{יט}, [אז] 'דאָס' איז דער ס'ימן. ווילאנג איך זעה נישט אַז ס'איז ערפֿל לאומים יכסֶּה, אַז איך זעה נישט דאָס חֲשֻׁכוֹת כָּל הָאֻמוֹת, אַזוי לאַנג [איז נאָכנישט די גאולה]. און דאָס איז דער ס'ימן פון דער גאולה, שטייט אַרויס אין די גמרא [אז] ער האָט דאָס געענטפערט. אַ צדוקי האָט אים געפרעגט ער וויל וויסן 'ווען', האָט ער אים געענטפערט דאָס איז דער ס'ימן.

רי

ישוב קושיא ו

וממילא מבואר כמין חומר גם דברי המדרש פליאה, שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד בא, והיינו שביקשו שיתן להם סימן מובהק על הגאולה שלא יטעו בוה, ולזה השיב ואמר זאת תורת העלה היא העלה, שבפסוק זה נרמזו ב' סימנים מובהקים להגאולה, מה שילכו ישראל במדבר עם משה רבינו, והכנעת כל האומות איבערדעם דאָס קאָן זיין איז דער פֿשט דאָ פון 'דעם' מדרש [פליאה] אויכעט.

^{יג} כנרמז במה שמביא הפסוק ומשה עלה אל האלקים.^{יד} כנרמז במה שמביא הפסוק מי זאת עלה מן המדבר.^{יז} והיינו אפילו כשהוא בהסכמת האומות (מדברי יואל). דגם ככהאי גוונא נוהג השבועה חמורה שלא ידחקו את הקץ, ולא יעלו בחומה, וכמו שמבאר רבינו ביואל משה (א, פו), עיי"ש באורך.^{יח} בחלק הדרוש לשבת זכור (הנדפס בחלק א' של הקונטרס).

שָׁאָלוּ תַלְמִידָיו אֶת רַבִּי יוֹסִי בֶן קִיסְמָא, אִימְתִּי בֶן דּוֹד בָּא, זֵי ווִילָן ווִיסָן וּוָאָס אִיז דַּעַר סִימָן.

הָאָט רַבִּי יוֹסִי בֶן קִיסְמָא גַעֲנֵטְפֶּעֶרְט, אִיךְ וועל עֵנֶק זָאָגן.
אִין דַּעַם פֶּסוּק [זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה] שְׁטִיט צוויי קִרְאָנְטֶע סִימָנִים, [וכשיתקיימו סימנים אלו] דַּעַמְאָלְטֶס וועט עֵטֶס ווִיסָן [אז] דַּעַמְאָלְטֶס קוֹמֵט שוין [דער גואל האמיתי].
זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה, אִיז 'אִינִס' דַּעַם מִי זֹאת עֵלָה מִן הַמִּדְבָּר, מִיט מִשָּׁה רַבִּינוּ.
דַּעַמְאָלְטֶס ווען ס'וועט זיין די זַעלְבֶּע [כמו שהיה בדור המדבר, שילכו תחילה למדבריות, ומשה יִנְחֵנּוּ].

און "ווידעראום היא העלה על מוקדה, [שיתקיים] ולא יהיה שריד לבית עשו.

ריא

ווען 'דאס' וועט זיין, דַּעַמְאָלְטֶס וועט זיין די גָּאָוְלָה [האמיתית].
און אָן דַּעַם, אָן דַּעַם זָאָל מַעַן זיך נִישַׁט פֶּאָפֶּן.
זָאָל מַעַן ווִיסָן [אז] די גָּאָוְלָה שְׁלִימָה, אִיז טאַקֶע נאָר דָּאָס.

ריב

ישוב קושיא א

[ובזה יבואר כוונת תיבת "לאמר" המיותר הנאמר כאן, דהכוונה הוא לאמר לדורות, להזהירם בענין סימני הגאולה האמיתית, שלא יטעו בגאולת שוא (על פי דברי יואל). והזהיר זאת הן לאהרן ולבניו שהם מנהיגי העדה וראשי הדור, והן לכל בני ישראל, ולכן נאמר "לאמר" בכפילא, וידבר ה' אל מִשָּׁה 'לאמר' לכל ישראל, צו אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו 'לאמר' לראשי הדור].

ריג

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זָאָל העלפֿן:
אז מ'זָאָל מִיר זֹכֶה זיין צו 'מַחֲיַת עַמְּלִק' בשלימות.
ס'זָאָל זיין, ס'זָאָל 'נִתְגַּלָּה' ווערן^ט [דער כֶּחַ הַקְדוּשָׁה].

דער בורא כל עולמים [זָאָל העלפֿן]:
ס'זָאָל זיין, מ'זָאָל 'דַּעֲרַהוּיבֿן' ווערן.
מ'זָאָל מִיר דִּינֵעַן דַּעַם באַשַׁעפֿער.

מ'זָאָל מִיר זֹכֶה זיין, מ'זָאָל שוין זען בִּישׁוּעַת כָּל יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְחָתָן.
מ'זָאָל נִיצוֹל ווערן מִכָּל צָרָה וְצוּקָה.
ס'זָאָל זיין די רַעכַטֶּע גָּאָוְלָה שְׁלִימָה וְאַמְתִּית, בְּהִתְגַּלוּת כְּבוֹד שְׁמַיִם עֲלֵינוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

^ט הנה תורה זו נאמרה בכניסת ליל פורים, ולשון זה הנאמר בלשון סתום וקצר, הוא על פי דברי המקובלים בסוד יום הפורים, שביים זה מתגלה כח הקדושה גדול, ושלכן נקראת "מגילה", ואכמ"ל. - וכן הלשון מ'זאָל דַּעֲרַהוּיבֿן ווערן, מתאים על יום הפורים, כי הוא לשון שאינו מורגל בשאר דרושי רבינו.

